

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานที่ควบคุมกำกับดูแลมาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันการเงินที่ดำเนินการตามหลักอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาการดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลาม
- 2.2 หลักการการดำเนินธุรกรรมของสถาบันการเงินอิสลาม
- 2.3 องค์กมาตรฐานสากลควบคุมการดำเนินงานสถาบันการเงินอิสลาม
- 2.4 มาตรฐานการดำเนินธุรกรรมธนาคารอิสลามในประเทศไทย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาการดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลาม

2.1.1 ต้นกำเนิดความเป็นมาของธนาคารอิสลามของโลก

จุดเริ่มต้นของระบบธนาคารอิสลามเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2506 ในประเทศอียิปต์ โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอียิปต์ชื่อ Dr. Ahmad Elnaggar ได้ผลักดันการจัดตั้งธนาคารโดยใช้ระบบการเงินแบบอิสลามและทดลองนำระบบการออมทรัพย์แบบแบ่งผลกำไร โดยได้นำเงินไปลงทุนในธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมการทดลองออมเงิน ใช้ชื่อว่าธนาคาร Mit Ghamr Savings Bank เริ่มแรกมีจำนวนผู้ฝากเงิน 17,560 ราย คิดเป็นจำนวน 40,944 ปอนด์อียิปต์ ในระยะเวลาเพียง 3 ปีมีจำนวนผู้ฝากเงินเพิ่มขึ้นถึง 251,152 ราย สูงขึ้นกว่า 14 เท่าตัว มียอดจำนวนเงินฝากสูงถึง 1,823,375 ปอนด์อียิปต์ ซึ่งถูกค้าส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและชาวบ้านในท้องถิ่น การดำเนินรูปแบบธนาคารที่ปราศจากดอกเบี้ยตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดความก้าวหน้าของระบบธนาคารแบบอิสลามอย่างมาก หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2514 รัฐบาลอียิปต์จึงมีแนวคิดจัดตั้งธนาคารปลอดดอกเบี้ยที่ชื่อว่า Nazir Social Banks ขึ้น ทำให้เกิดเป็นแรงกระตุ้นให้มีการจัดตั้งธนาคารอิสลามในประเทศแถบอาหรับและต่อมอองค์การความร่วมมืออิสลาม หรือ OIC (Organization of Islamic Cooperation) ได้จัดตั้ง Islamic Development Bank ณ เมืองญิดดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในปี พ.ศ.2517 โดยได้หลักกฎหมายของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินงานของธนาคารอย่างเต็มรูปแบบ (มุสฏอฟาอัลอัคคูลลอฮ์อัลกิฟรีย์, 2557)

หลังจากประเทศซาอุดีอาระเบียได้ก่อตั้งธนาคาร Islamic Development Bank ขึ้นมา ทำให้ประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศมุสลิมหันมาสนใจและนำระบบธนาคารอิสลามมาใช้มากขึ้น เช่น ประเทศอิหร่าน ซูดาน ปากีสถาน รวมถึงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประเทศมาเลเซีย ถือเป็นประเทศแรกที่ก่อตั้งธนาคารอิสลาม ในปี พ.ศ.2526 ซึ่งมีความก้าวหน้าและเป็นประเทศแม่แบบให้กับประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบรูไน ดารุสสลาม รวมถึงประเทศไทยที่ได้ก่อตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยขึ้นมาด้วย ทั้งนี้ระบบการเงินอิสลามได้แพร่กระจายไปสู่ทวีปยุโรป และสหรัฐอเมริกาโดยขยายช่องทางการให้บริการในรูปแบบธนาคารอิสลามมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศอังกฤษที่มีจำนวนสถาบันการเงินอิสลาม 22 แห่ง ถือเป็นประเทศที่มีตลาดการเงินอิสลามที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และประเทศในแถบทวีปเอเชีย ประเทศสิงคโปร์ จีน ญี่ปุ่น และ ศรีลังกา ต่างก็ให้ความสนใจต่อระบบธนาคารอิสลามอย่างต่อเนื่องตลอดมา (นิพล แสงศรี, 2557)

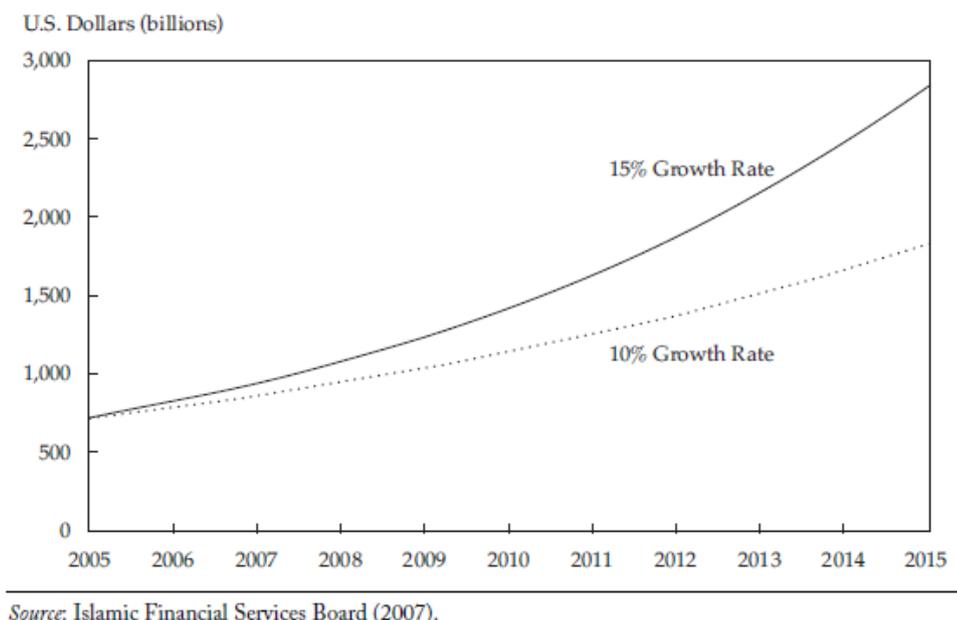
2.1.2 ความเป็นมาของระบบการเงินแบบอิสลามในโลกตะวันตก

บรรจง บินกาซัน (2557) ในศตวรรษที่ 20 ระบบความคิดตามลัทธิคอมมิวนิสต์ที่จะช่วยทำให้โลกรอดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบจากลัทธิทุนนิยมได้ แต่เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ล่มสลายลง ทำให้โลกตะวันตกอยู่ภายใต้อำนาจของลัทธิทุนนิยม แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจระดับโลก ทำให้ผู้นำทางเศรษฐกิจและผู้นำการเมืองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกออกมาขอให้มีการจัดระเบียบการเงินของโลกใหม่ โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ชาวอิตาลีที่ชื่อ ลอเรนต้า นะโปลีโอนี และคลาวเดีย ชิเกร ได้นำทฤษฎีพื้นฐานทางการเงินของอิสลามที่สามารถบรรเทาความรุนแรงและลดปัญหา โดยเฉพาะระบบการเงินระหว่างประเทศที่เน้นการห้ามให้กู้เงินโดยคิดดอกเบี้ย รวมถึง การออกพันธบัตร Sukuk (พันธบัตรอิสลาม) ที่เป็นการลงทุนที่แท้จริงมิใช่การเก็งกำไร ได้ถูกนำมาใช้เป็นตัวเลือกแทนระบบดอกเบี้ยได้ จากผลกระทบที่รุนแรงของวิกฤตเศรษฐกิจที่อาจต้องสูญเสียบประมาณที่เคยเกินดุลถึง 1.8 หมื่นล้านยูโรในปี พ.ศ.2550 ลดลงเหลือเพียง 6 พันล้านยูโรในปลายปี พ.ศ.2551 และลดลงอีกเรื่อยในปีต่อมา ยิ่งทำให้เกิดความสนใจและศึกษาระบบการเงินอิสลามมากยิ่งขึ้น

ในการประชุม OIC ขององค์กรความร่วมมืออิสลาม กระตุ้นให้ประเทศมุสลิมที่เป็นสมาชิกขององค์กรหันมาใช้ระบบการเงินอิสลามเพื่อทดแทนระบบทุนนิยม ประกอบกับการถดถอยทางเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว ทำให้นักเศรษฐศาสตร์ทั่วโลกหันมาสนใจทางเลือกใหม่ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาด้านการเงินโดยหันมาสนใจระบบการเงินแบบอิสลามมากขึ้น โดยคำสอนของศาสนาอิสลามที่เน้นหลักคำสอน เรื่องความยุติธรรมในสัญญา การเงินที่ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถูกเอาเปรียบจากดอกเบี้ย หรือริบา ซึ่งเป็นการขูดรีดและเอาเปรียบของผู้ที่เดือดร้อน และใน

ทางตรงข้ามไม่เคยมีธนาคารที่ดำเนินตามหลักอิสลามต้องล่มสลายลงหรือต้องให้รัฐบาลเข้ามาเพิ่มทุน ซึ่งธนาคารอิสลามแทบทุกแห่งสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของคณะกรรมการบริการทางการเงินอิสลาม (Islamic Financial Services Board) ซึ่งเป็นองค์กรที่กำกับเรื่องการเงินอิสลาม ซึ่งได้วางรูปแบบการปฏิบัติงานที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบธนาคารอิสลาม

ความเติบโตของระบบการเงินแบบอิสลามในแถบประเทศยุโรป โดยเฉพาะ ประเทศอังกฤษที่มีตลาดการเงินอิสลามจำนวนถึง 22 แห่ง อย่างธนาคาร SHBCAMANAH เป็นหน่วยงานย่อยภายใต้ธนาคาร SHBC เปิดดำเนินการมากกว่า 10 ปี ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยเน้นลูกค้าที่เป็นสถาบันและสินเชื่อธุรกิจเป็นหลัก และบริษัทธนาคารอาหรับ (Arab Banking Corporation) มุ่งเน้นลูกค้าที่เป็นสินเชื่อที่อยู่อาศัยตามหลักการชะรีอะฮ์ สถาบันการเงินเหล่านี้ต่างไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินของโลกแต่อย่างใด นอกจากการธนาคารที่ดำเนินธุรกรรมตามหลักอิสลามแล้ว การออกหลักทรัพย์ Sukuk หรือพันธบัตรอิสลามก็มีศักยภาพสำคัญด้วยความแตกต่างจากพันธบัตรและตราสารในระบบเดิม ตรงที่มีสินทรัพย์ที่แท้จริงเป็นหลักประกันให้แก่ผู้ลงทุน การยึระบบการเงินที่วางพื้นฐานคุณค่าทางศีลธรรม ทำให้การเงินแบบอิสลามขยายตัวไปและมีแนวโน้มมากขึ้น เพราะนักลงทุนที่ต้องการแหล่งเงินทุนที่ปลอดภัย ทั้งนี้ด้วยระบบการเงินอิสลามที่แตกต่างจากระบบการเงินทั่วไป ทำให้มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงระดับโลกหลายแห่งต่างเห็นความสำคัญ และได้เปิดหลักสูตรการเงินอิสลาม เช่น มหาวิทยาลัย สตราสส์บวร์ก คณะบริหารธุรกิจ ของประเทศฝรั่งเศส เปิดหลักสูตรปริญญาโทด้านการเงินอิสลาม และมีการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์อิสลามมากยิ่งขึ้น ทำให้ปัจจุบันหลายประเทศต่างให้ความสนใจต่อผลิตภัณฑ์ทางการเงินแบบอิสลาม โดยที่ประเทศอังกฤษจะพยายามกระตุ้นสถาบันการเงินและธนาคารภายในประเทศของตนให้กลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินอิสลามประจำแถบทวีปยุโรป (นิพลแสงศรี, 2557) ซึ่งคาดว่าจะมีการเติบโตในภาคอุตสาหกรรมการเงินอิสลามในปี พ.ศ.2553 ถึงปี พ.ศ.2558 แนวโน้มการเติบโตของระบบการเงินอิสลามในอนาคตมีอัตราการเติบโตมากขึ้น ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 การเติบโตในภาคการลงทุนในอุตสาหกรรมการเงินอิสลาม

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

2.1.3 ต้นกำเนิดความเป็นมาของธนาคารอิสลามในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้

2.1.3.1 การกำเนิดธนาคารอิสลามในประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียถือเป็นประเทศแรกในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้รับเริ่มก่อการตั้งธนาคารอิสลามขึ้นมา โดยมีมติจากที่ประชุมสภาเศรษฐกิจภูมิบุตร (Bumiputra Economic Congress) ในปี พ.ศ.2523 ให้ดำเนินการก่อตั้งธนาคารอิสลามของประเทศ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2526 ภายใต้พระราชบัญญัติธนาคารอิสลาม พ.ศ.2526 ใช้ชื่อว่าธนาคารอิสลาม มาเลเซีย (Bank Islam Malasia Berhad) ในรูปแบบบริษัทจำกัดและรัฐบาลมาเลเซียได้ผูกขาดการกำเนิดธนาคารอิสลามภายในประเทศนานกว่า 10 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ.2536 จึงจะอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์อื่นๆ เปิดให้บริการ “ธนาคารปลอดดอกเบี้ย” และแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับแผนงานระดับชาติเพื่อทำการศึกษาและวินิจฉัยถึงความเหมาะสมของการจัดตั้งธนาคารอิสลาม โดยคณะกรรมการกำกับแผนงานระดับชาติ มีข้อเสนอแนะตามลำดับขั้นตอน (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557) ดังนี้

- 1) รัฐบาลควรจัดตั้งธนาคารอิสลามที่ดำเนินตามหลักกฎหมายอิสลามขึ้น
- 2) ธนาคารที่ถูกเสนอควรจัดตั้งในรูปแบบบริษัทภายใต้พระราชบัญญัติบริษัท พ.ศ.2508 ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถบริหารงานลักษณะธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรและไม่ใช่เป็นองค์กรของรัฐ

3) การแก้ไขพระราชบัญญัติธนาคาร พ.ศ.2516 ที่ไม่สามารถใช้ได้กับการปฏิบัติงานของธนาคารอิสลามจริง ทำให้รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามฉบับใหม่ขึ้นมา เพื่อควบคุมธนาคารอิสลามและการบริหาร กำหนดให้ธนาคารกลางเป็นผู้รับผิดชอบการกำกับดูแล

4) Bank Negara หรือธนาคารกลางของประเทศมาเลเซียเป็นผู้กำกับดูแลตามพระราชบัญญัติธนาคารอิสลาม พ.ศ. 2526

5) ธนาคารกลางได้แต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมทางด้านกฎหมายอิสลาม เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารอิสลามให้เป็นไปตามหลักกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) อย่างแท้จริง ตามพระราชบัญญัติธนาคารอิสลาม พ.ศ. 2526 ซึ่งถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2526

6) นโยบายการกำหนดการผูกขาดการก่อตั้งธนาคารแบบอิสลามภายหลังธนาคารแห่งแรกจะมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ (ในระยะเริ่มต้น) ทำให้เกิดความมั่นคงและเป็นการวางรากฐานที่ดีให้ธนาคารแบบอิสลามที่จะเกิดขึ้นต่อมา

7) กำหนดใช้ชื่อของธนาคารอิสลามว่า “Bank Islam Malaysia Berhad”

ภายหลังจากการจัดตั้งธนาคารอิสลามมาเลเซีย (Bank Islam Malaysia Berhad) ทำให้ระบบการเงินแบบอิสลามภายในประเทศมีการพัฒนาจนบรรลุวัตถุประสงค์การก่อตั้งและมีศักยภาพการทำงานอย่างชัดเจน มีจำนวนสาขากว่า 80 แห่ง จำนวนพนักงานกว่า 1,200 คน และสามารถนำสินทรัพย์เข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ได้เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการรองรับระบบการเงินแบบอิสลามอย่างเต็มรูปแบบ รัฐบาลมาเลเซียมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและภาษีของประเทศ เนื่องจากการทำธุรกรรมของธนาคารอิสลามมีข้อกำหนดที่ห้ามยุ่งเกี่ยวกับระบบดอกเบี้ย และในช่วง พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2535 รัฐบาลยังพัฒนาและเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมายของประเทศ เพื่อปรับโครงสร้างพื้นฐานและสนับสนุนในการผลักดันธนาคารอิสลาม (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557) ตามลำดับดังนี้

1) การลงทุนภาครัฐบาล รัฐบาลมาเลเซียออกพระราชบัญญัติกำหนดให้กระทรวงการคลังประกาศอัตราผลตอบแทนให้กับผู้ลงทุนในตราสาร และเพิ่มเครื่องมือทางการเงินแบบอิสลามในการบริหารสภาพคล่องที่ปลอดจากตราสารที่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย และกระทรวงการคลังได้ใช้การซื้อขายตราสารการลงทุนเป็นลักษณะการให้กู้โดยไม่คิดผลตอบแทน การซื้อตราสารของธนาคารเปรียบเสมือนการให้รัฐบาลกู้เงิน โดยที่ธนาคารไม่คิดผลตอบแทน (Benevolent Loan) ธนาคารจะรับเงินต้นคืนเมื่อครบกำหนดระยะเวลา ในทางปฏิบัติรัฐบาลไม่จำเป็นต้องจ่ายผลตอบแทนให้กับผู้ลงทุน แต่รัฐบาลจ่ายเงินตอบแทนให้กับผู้ลงทุนขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาผลตอบแทนของรัฐบาล

2) การเปิดตลาดตะกาฟุต ในปี พ.ศ. 2527 เพื่อรองรับธุรกิจประกันอิสลาม ที่เป็นธุรกิจที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินธุรกิจแบบธนาคารอิสลาม

3) การแก้ไขฐานการคำนวณและยกเว้นภาษีอากร พ.ศ.2492 รัฐบาลประเทศมาเลเซีย ได้แก้ไขฐานการคำนวณภาษีอากร จากกฎหมายเดิมที่ระบุให้ลูกค้าจ่ายค่าภาษีอากรตามมูลค่านิติกรรมจำนวน 2 ครั้ง สำหรับการให้สินเชื่อกฎภายใต้หลักชะรีอะฮ์ ได้มีการปรับแก้ไขการคำนวณภาษีอากร บนฐานของเงินต้นของธนาคารที่ให้สินเชื่อกับลูกค้า ถึงแม้ว่าในสัญญาจะตกลงราคาขายที่ลูกค้าต้องชำระคืนด้วยจำนวนเงินที่บวกกำไรแล้ว แต่ในการคำนวณค่าภาษีอากรจะมาจากฐานเงินที่ธนาคารให้การสนับสนุนหรือจากเงินต้นของธนาคารเท่านั้น

4) การแก้ไขกฎหมายภาษีเงินได้จากกำไรในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลกำหนดการยกเว้นภาษีเงินได้จากกำไรในการขายทรัพย์สินของสถาบันการเงินแบบอิสลามให้แก่ลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าธนาคารไม่ต้องจ่ายภาษีเกินกว่าการทำธุรกรรมที่ต่างจากธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

5) การแก้ไขกฎหมายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เดิมกฎหมายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กำหนดการอ้างจากอัตราดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการให้กู้ยืม จึงมีการเพิ่มเรื่องอัตรากำไรหรือค่าใช้จ่ายจากการทำธุรกรรมกับธนาคารอิสลาม ทั้งนี้เพื่อให้ลูกค้าที่ใช้บริการจากธนาคารอิสลามได้รับประโยชน์จากการลดหย่อนภาษีเทียบเท่ากับการทำธุรกรรมในธนาคารพาณิชย์อื่น

(ก) วิวัฒนาการขยายขอบเขตธนาคารอิสลามในประเทศมาเลเซีย

ในแรกเริ่มการจัดตั้งธนาคารอิสลามในประเทศมาเลเซีย คณะกรรมการกำกับแผนงานระดับชาติมีข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาการเปิดบริการทางการเงินอิสลามแก่สถาบันการเงินพาณิชย์อื่นได้ต่อเมื่อ ธนาคารอิสลามแห่งแรกสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของธนาคารกลาง (Bank Negara) ที่ต้องการให้มีระบบธนาคารอิสลามควบคู่ไปกับระบบธนาคารพาณิชย์กระแสหลัก ดังนั้นจึงต้องมีการเพิ่มสถาบันการเงินแบบอิสลามมากกว่าหนึ่งแห่งเพื่อให้มีความหลากหลาย ธนาคารกลางจึงสร้างแบบแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มแรกมีการเผยแพร่ประโยชน์และคุณค่าของธนาคารแบบอิสลามต่อสาธารณชนทั่วไป จนถึงศึกษาวิจัยปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ก่อนที่จะอนุมัติให้ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปเปิดบริการทางการเงินแบบอิสลามได้ โดยมีรูปแบบลำดับขั้นตอนการพัฒนา (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2555) ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2536 ธนาคารกลางของประเทศมาเลเซียประกาศโครงการ “ธนาคารปลอดดอกเบี้ย” ซึ่งอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินทุกแห่งมีสิทธิ์เข้าร่วมโครงการนี้ได้ จนทำให้เกิดมีสถาบันการเงินต้นทุนต่ำเพิ่มขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้

ธนาคารกลางยังร่วมกับธนาคารอิสลามในประเทศพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบอิสลามให้เกิดมากขึ้น จนมีจำนวนผลิตภัณฑ์ทางการเงินแบบอิสลามถึง 21 ชนิด ที่สามารถสนองความต้องการลูกค้าภายในประเทศได้

ครั้งที่ 2 วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2537 ธนาคารกลางได้เปิดตลาดเงินระหว่างธนาคารอิสลามขึ้น ถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบธนาคารอิสลาม ช่วยอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการระหว่างสถาบันการเงินอิสลาม เพิ่มช่องทางการลงทุนระยะสั้น และเป็น การรองรับนโยบายการเงินซึ่งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจของประเทศ บทบาทของตลาดเงินระหว่างธนาคารอิสลามมีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้

1. การซื้อขายเครื่องมือทางการเงินอิสลามระหว่างสถาบัน เพื่อให้ธนาคารอิสลามสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนตราสารทางการเงินที่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ได้

2. การลงทุนระหว่างธนาคาร การนำเงินลงทุนจากสถาบันการเงินที่มีสภาพคล่องส่วนเกินไปสู่สถาบันการเงินที่ขาดสภาพคล่อง ภายใต้หลักการอิสลามอย่างถูกต้องรูปแบบการร่วมลงทุน มีอัตราผลตอบแทนขึ้นอยู่กับสัดส่วนการแบ่งผลตอบแทนที่ตกลงกันล่วงหน้า

3. ระบบเคลียร์ริงเช็คระหว่างธนาคาร ธนาคารกลางได้แยกระบบเคลียร์ริงเช็คระหว่างธนาคารอิสลามออกจากระบบของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ธนาคารกลางจะทำการหักถอนบัญชีระหว่างธนาคาร ทำให้การบริหารเงินของธนาคารอิสลามเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการอิสลามมากยิ่งขึ้น

4. การเปิดตลาดทุนอิสลาม มีลักษณะคล้ายกับตลาดทุนทั่วไป ตลาดการลงทุนระยะยาว เครื่องมือทางการเงินในตลาดทุนประกอบด้วย ตราสารหนี้ของภาครัฐและเอกชน ตราสารทุน หุ้นและตลาดสินค้าล่วงหน้า ภายใต้การบริหารการซื้อขายตามหลักชะรีอะฮ์ โดยสำนักงานกำกับหลักทรัพย์ได้ก่อตั้งฝ่ายตลาดทุนอิสลามขึ้นในปี พ.ศ.2538 มีหน้าที่การกำกับดูแล

ในปัจจุบันระบบการเงินแบบอิสลามของมาเลเซีย ยังนำผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินแบบอิสลามเข้าไปสู่ระบบบริษัทธุรกิจเข้าซื้อ ธุรกิจประกัน (ตะกาฟูล) การบริหารกองทุน ถือเป็น การเริ่มต้นความมุ่งมั่นของรัฐบาลมาเลเซียที่จะทำให้มีธนาคารอิสลามเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ ถึงแม้รัฐบาลจะไม่มีเจตนาที่จะให้มีระบบการเงินเป็นแบบอิสลามทั้งหมด ซึ่งธนาคารกลางมาเลเซียได้ตั้งเป้าหมายความสามารถสำเร็จของระบบการเงินแบบอิสลาม โดยมีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

- 1) ให้มีผู้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก
- 2) มีเครื่องมือทางการเงินอย่างกว้างขวาง
- 3) มีตลาดเงินระหว่างประเทศ (Interbank) แบบอิสลามอย่างเพียงพอ

การพัฒนาระบบการเงินแบบอิสลามในประเทศมาเลเซีย ธนาคารกลางวางแผนให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัททางการเงินเปิดบริการในรูปแบบ “ช่องทางต่างอิสลาม” (Islamic Windows) ภายในสิ้นปี พ.ศ.2550 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจำนวนสถาบันการเงินอิสลามตามหลักชะรีอะฮ์ทั้งสิ้น ตามตารางที่ 2.1 และการจัดอันดับสถิติของสถาบันการเงินอิสลามใน 25 อันดับแรกของโลกข้อมูล ณ สิ้น ปี พ.ศ.2551 เปรียบเทียบข้อมูลด้านสินเชื่อ เงินฝาก สินทรัพย์ อัตราส่วนทางการเงิน Return On Assets (ROA) และ Return on Equity (ROE) ดังตารางที่ 2.2 ด้านล่าง

ตารางที่ 2.1 จำนวนธนาคารอิสลามและขนาดของสินทรัพย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ณ สิ้นปี พ.ศ.2550

ประเทศ	สถาบันการเงิน	ส่วนแบ่งการตลาด
Brunei	- ธนาคารอิสลาม 1 แห่ง คือ “Bank Islam Brunei Darussalam”	ส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 36 สินทรัพย์ประมาณ 4,000 พันล้านเหรียญสหรัฐ
Malaysia	- ธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ 11 แห่ง - ธนาคารอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารพาณิชย์ 7 แห่ง - กำลังพัฒนาระบบงาน 1 แห่ง	
Philippines	- กำลังพัฒนาระบบธนาคาร - ปี 2005 กำลังพัฒนาการลงทุนของ “Al-Amanah Islamic Investment Bank”	ส่วนแบ่งการตลาดและขนาดสินทรัพย์ (ไม่มีนัยสำคัญ)
Indonesia	- ธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ 3 แห่ง - ระบบธนาคารอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารพาณิชย์ 26 แห่ง	ส่วนแบ่งการตลาดน้อยกว่าร้อยละ 2 สินทรัพย์ประมาณ 3,000 พันล้านเหรียญสหรัฐ
Singapore	- The Islamic Bank of Asia จัดตั้งขึ้นในปี 2007	ส่วนแบ่งการตลาดและขนาดสินทรัพย์ (ไม่มีนัยสำคัญ)
Bangladesh	- Islamic Bank Bangladesh (จัดตั้งขึ้นในปี 1983) - ธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ 5 แห่ง - ธนาคารอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของระบบธนาคารพาณิชย์ 20 แห่ง	ส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 25
Thailand	- ธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ 1 แห่งคือ “Islamic Bank Of Thailand”	ส่วนแบ่งการตลาดและขนาดสินทรัพย์ (ไม่มีนัยสำคัญ)

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

ตารางที่ 2.2 การจัดอันดับสถิติของสถาบันการเงินอิสลามในส่วน 25 อันดับแรกของโลกข้อมูล ณ สิ้น ปี พ.ศ. 2551

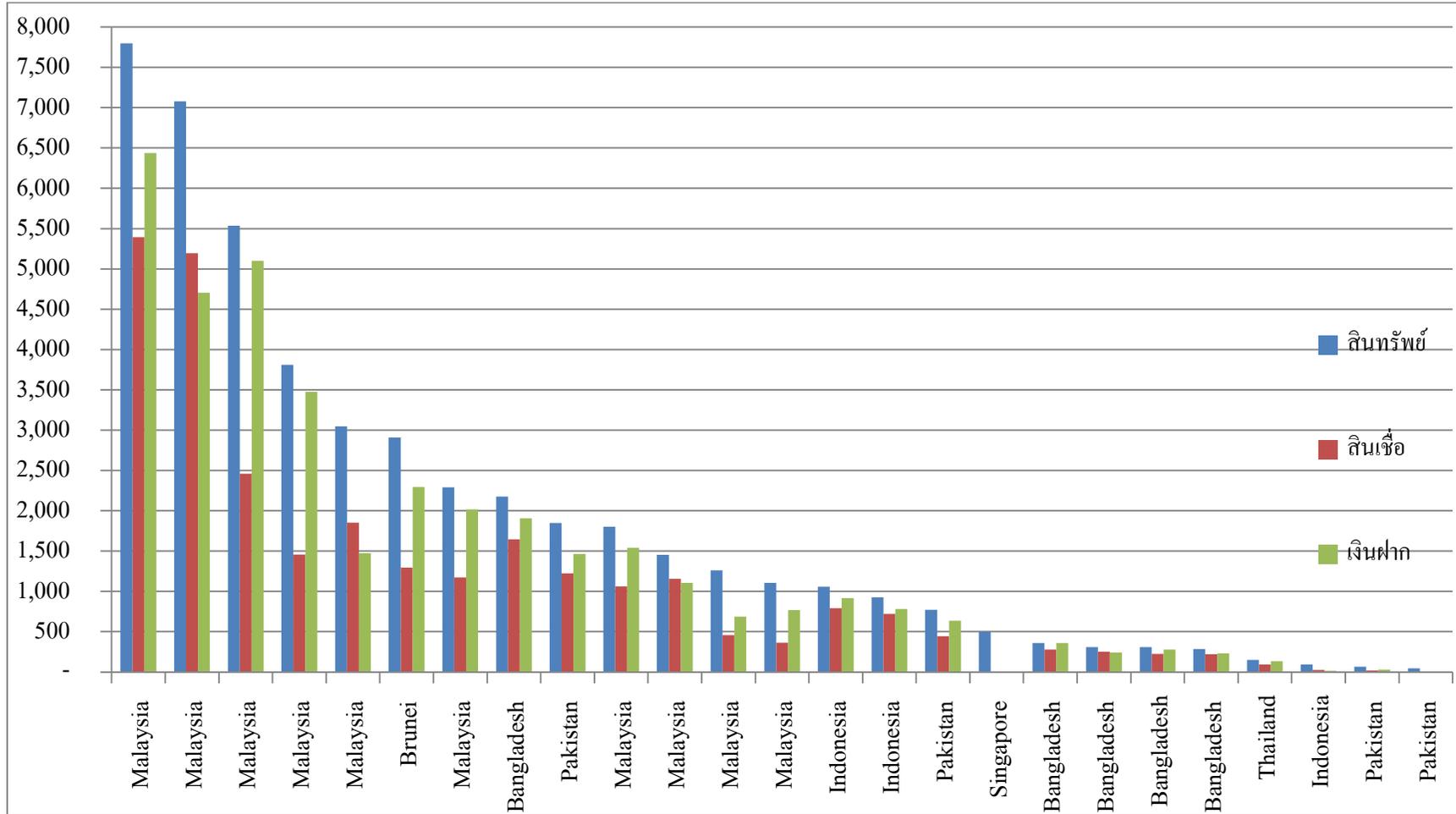
Rank	Bank	Country	Assets (\$ millions)	Islamic Financing (\$ millions)	Islamic Deposits (\$ millions)	Net Profit After Tax And Zakat (\$ millions)	ROA ร้อยละ	ROE ร้อยละ
1.	Bank Kerjasama Rakyat	Malaysia	7,796.3	5,392.1	6,437.6	109.6	1.4	10.6
2.	Maybank Islamic	Malaysia	7,077.1	5,193.5	4,703.5	55.1	0.8	9.7
3.	Bank Islam Malaysia	Malaysia	5,533.9	2,460.6	5,098.5	72.7	1.3	24.1
4.	Bank Muamalat Malaysia	Malaysia	3,808.8	1,457.8	3,477.0	20.5	0.5	10.1
5.	AmIslamic Bank	Malaysia	3,048.4	1,853.1	1,474.7	38.4	1.3	10.1
6.	Bank Islam Brunei Darussalam	Brunei	2,910.0	1,295.4	2,293.2	37.2	1.3	7.3
7.	RHB Islamic Bank	Malaysia	2,291.5	1,174.5	2,017.6	24.5	1.1	13.3
8.	Islami Bank Bangladesh	Bangladesh	2,175.5	1,644.5	1,904.4	20.3	0.9	14.0
9.	Faysal Bank	Pakistan	1,894.9	1,222.4	1,463.6	47.1	2.5	32.8
10.	Hong Leong Islamic Bank	Malaysia	1,801.8	1,063.3	1,541.7	16.4	0.9	9.5
11.	Eoncap Islamic Bank	Malaysia	1,454.1	1,158.0	1,106.1	3.6	0.2	3.1
12.	CIMB Islamic Bank	Malaysia	1,261.1	458.8	688.1	4.8	0.4	3.1
13.	Affin Islamic Bank	Malaysia	1,106.3	362.1	768.2	10.4	0.9	18.6
14.	Bank Syariah Mandiri	Indonesia	1,059.3	792.8	916.3	7.3	0.7	9.4
15.	Bank Syariah Muamalat Indonesia	Indonesia	928.0	720.6	781.8	12.0	1.3	13.8

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

Rank	Bank	Country	Assets (\$ millions)	Islamic Financing (\$ millions)	Islamic Deposits (\$ millions)	Net Profit After Tax and Zakat (\$ millions)	ROA ร้อยละ	ROE ร้อยละ
16.	Meezan Bank	Pakistan	771.7	443.7	635.4	11.5	1.5	13.3
17.	The Islamic Bank of Asia	Singapore	500.0	na	na	na	na	na
18.	Oriental Bank Bangladesh	Bangladesh	358.5	277.1	359.2	-6.7	-1.9	31.0
19.	Social Investment Bank	Bangladesh	309.4	252.3	240.0	6.8	2.2	27.8
20.	Shahjalal Islami Bank	Bangladesh	309.0	224.7	278.9	6.7	2.2	38.4
21.	Al-Arafah Islami Bank	Bangladesh	285.1	221.7	231.8	0.8	0.3	5.9
22.	Islamic Bank of Thailand	Thailand	149.2	93.3	134.0	-3.9	-2.6	-34.5
23.	Bank Syariah Mega Indonesia	Indonesia	91.3	25.0	16.9	0.3	0.4	4.7
24.	Bank Islami Pakistan	Pakistan	66.1	17.6	30.4	-0.1	-0.2	-0.4
25.	First Dawood Islamic Bank	Pakistan	44.3	0.2	na	na	na	na

ที่มา: Table Statistics for World's Top 25 Islamic Banks

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ภาพที่ 2.2 การเปรียบเทียบขนาดสินทรัพย์ สินเชื่อและเงินฝากของสถาบันการเงินอิสลามในส่วน 25 อันดับแรกของโลกข้อมูล ณ สิ้น ปี พ.ศ. 2551

2.1.3 ความเป็นมาการก่อตั้งธนาคารอิสลามในประเทศไทย

ความเป็นมาการก่อตั้งธนาคารอิสลามในประเทศไทย “ธนาคารศรีนคร” เป็นผู้ริเริ่มการศึกษาและก่อตั้งธนาคารแบบอิสลามเปิดให้บริการในเดือนธันวาคม พ.ศ.2540 และปิดดำเนินการลงเดือนกรกฎาคม 2541 เนื่องจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมาธนาคารออมสินได้เปิดวินโดว์อิสลาม (Islamic Window) ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2541 และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เปิดกองทุนอิสลามในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมากเป็นอันดับต่อมา ซึ่งในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2545 ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ได้ก่อตั้งธนาคารอิสลามขึ้นอย่างเป็นทางการ (ก่อเกียรติ วงศ์อารีย์, 2545, น.50-64)

2.1.3.1 การกำเนิดธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยแนวคิดการจัดธนาคารในรูปแบบอิสลามมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ซึ่งแนวคิดของรัฐบาลในช่วงนั้นเพื่อเป็นช่องทางด้านการเงินสำหรับสำหรับชาวไทยมุสลิมให้มีธนาคารที่ปลอดพ้นจากระบบดอกเบี้ย โดยมอบหมายให้กระทรวงการคลังเตรียมพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาออกมาเป็นกฎหมายประกาศใช้ได้ในเดือนตุลาคม 2545 โดยธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2556) วัตถุประสงค์การก่อตั้ง “ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย” เพื่อสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิมโดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมที่ดำเนินชีวิตตามหลักอิสลามอย่างเคร่งครัด ต่อมารัฐบาลผลักดันให้เกิดธนาคารอิสลามขึ้นในรูปแบบต่างๆ จำนวนมากขึ้น ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเริ่มต้นด้วยทุนจดทะเบียนจำนวน 1,000 ล้านบาท

ในวันที่ 12 มิถุนายน 2546 ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยได้เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ โดยมีสำนักงานใหญ่และสาขาแห่งแรกที่ อาคารยูเอ็มทาวเวอร์ เขตคลองตัน จนกระทั่งสิ้นปี พ.ศ.2548 ธนาคารอิสลามมีสาขารวมทั้งสิ้น 9 สาขา (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557)

ต่อมาในปี พ.ศ.2549 ธนาคารได้ดำเนินการตามนโยบายการควบรวมกิจการของกระทรวงการคลัง โดยซื้อกิจการจากธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ทำให้ธนาคารมีสาขาเพิ่มขึ้นอีก 18 สาขา รวมเป็น 27 สาขาโดยทันที และต่อมาธนาคารย้ายสำนักงานใหญ่มาอยู่ที่อาคารคิวเฮาส์ อโศก สุขุมวิท และกระทรวงการคลังเข้ามาผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของธนาคาร ทำให้ธนาคารมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการคลัง (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557)

2.1.3.2 ประวัติการก่อตั้งมาธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

การก่อตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2537 สามารถลำดับเหตุการณ์จนถึงปัจจุบันได้ ดังนี้

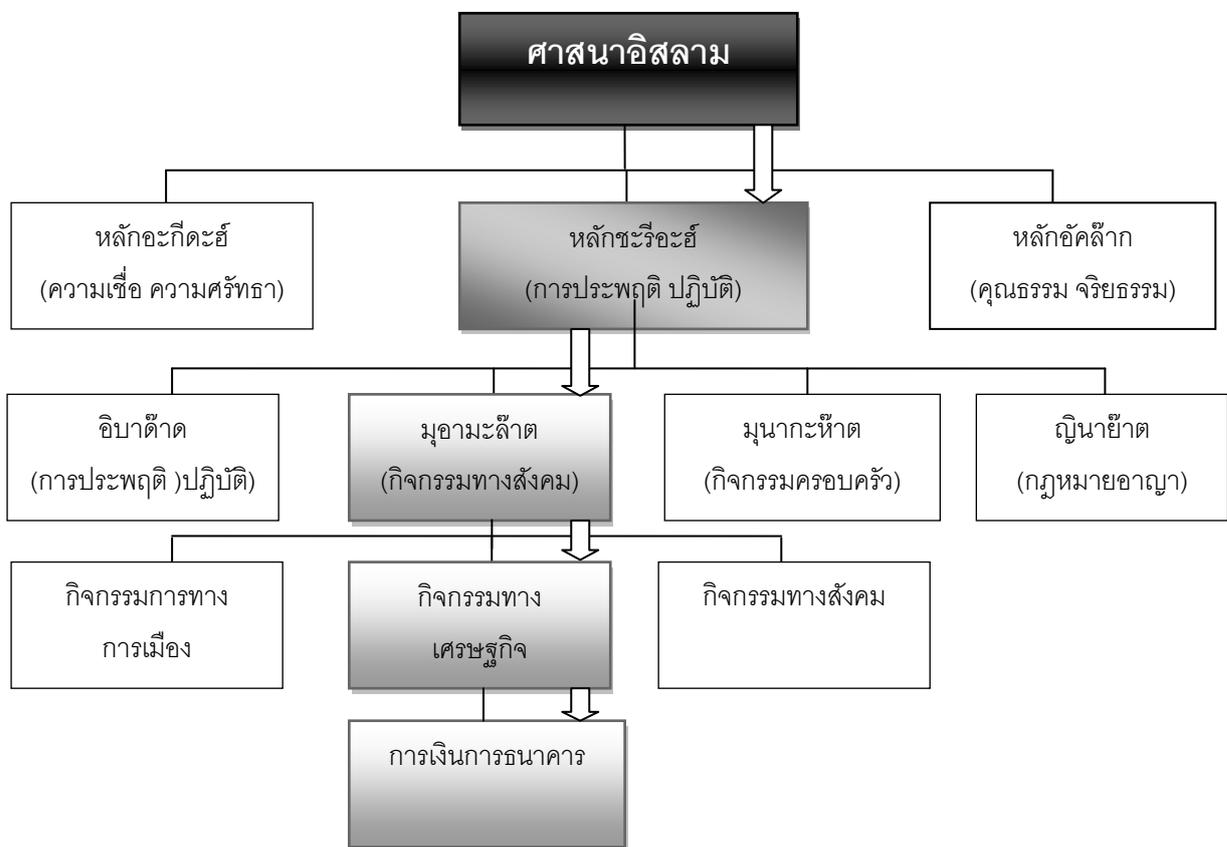
ตารางที่ 2.3 ลำดับเหตุการณ์ประวัติการก่อตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2537-ปัจจุบัน

พ.ศ.	ลำดับเหตุการณ์
พ.ศ.2537	○ รัฐบาลลงนามโครงการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
พ.ศ.2540	○ รัฐบาลเชิญชวนธนาคารต่างๆ ให้เปิดธนาคารแบบอิสลาม ○ ธนาคารศรีนคร เปิดบริการธนาคารตามหลักอิสลาม และปิดกิจการลงเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจทางการเงิน
พ.ศ.2541	○ ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เปิดบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม โดยเน้นเปิดบริการในแหล่งที่มีมุสลิมอยู่หนาแน่น เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ เขตพื้นที่หนองจอก กรุงเทพฯ เป็นต้น
พ.ศ.2545	○ 12 กรกฎาคม 2545 ธนาคารกรุงไทย เปิดบริการทางการเงินแบบอิสลามอย่างเต็มรูปแบบ สาขาแรก ถนนวิจิตร ชาญบุลย์ จังหวัดนครราชสีมา ○ 25 กันยายน 2545 พ.ร.บ.ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ได้รับการอนุมัติการจัดตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรฯ
พ.ศ.2546	○ 12 มิถุนายน 2546 ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เปิดสาขาแรกที่อาคารยูเอ็ม ทาวเวอร์ ถนนรามคำแหง ○ 18 สิงหาคม 2546 ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ○ 15 ธันวาคม 2546 ธนาคารกรุงไทย ได้เปิดสำนักงานใหญ่ บริการทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ (ธนาคารกรุงไทย ชะรีอะฮ์) ที่อาคาร ธญาณ ถนนพัฒนาการ
พ.ศ.2548	○ 9 พฤศจิกายน 2548 ธนาคารกรุงไทย ควบรวมกับธนาคารกรุงไทย ชะรีอะฮ์ ตามนโยบายกระทรวงการคลัง ทำให้กับธนาคารมีสาขาเพิ่มขึ้นเป็น 27 สาขา
พ.ศ.2549	○ 18 สิงหาคม 2549 ธนาคารได้ย้ายสำนักงานใหญ่มารวมที่ อาคารคิวเฮ้าส์ อโศก ○ 6 พฤศจิกายน 2549 ธนาคารได้รวมระบบเข้าด้วยกันกับธนาคารกรุงไทยชะรีอะฮ์ แทนระบบเดิมทั้งหมด
พ.ศ.2550	○ 9 พฤศจิกายน 2550 ธนาคารได้เพิ่มทุนจาก 1,000 ล้านบาท เป็น 31,230 ล้านบาท โดยมีกระทรวงการคลัง ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย ถือหุ้นรายใหญ่ ทำให้ธนาคารกลายเป็นรัฐวิสาหกิจ โดยอัตโนมัติ

ที่มา: ข้อมูลจากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2556

2.2 หลักการการดำเนินธุรกรรมของสถาบันการเงินอิสลาม

หลักการดำเนินงานของระบบการเงินแบบอิสลามสามารถแยกออกเป็นด้าน โครงสร้าง การดำเนินงาน และด้านหลักการการดำเนินธุรกรรม ธนาคารหรือสถาบันการเงินอิสลามต้องยึดหลักตามกฎหมายหลักชะรีอะฮ์ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อ การกระทำและจริยธรรมของมนุษย์ แนวทางในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ได้ถูกบัญญัติอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งสามารถแสดงโครงสร้างพื้นฐานที่มาและการดำเนินตามหลักชะรีอะฮ์ (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557) ดังภาพ

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินการตามหลักชะรีอะฮ์

ที่มา: คู่มือชะรีอะฮ์ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

2.2.1 โครงสร้างองค์กรของธนาคารที่ดำเนินธุรกรรมตามอิสลาม

อรุณ บุญชม (2557) โครงสร้างของธนาคารอิสลามต้องดำเนินธุรกรรมที่ตามหลักของกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) ยึดถือหลักการหุ้นส่วน รวมถึงกลุ่มผู้ถือหุ้น ผู้ฝากเงิน ผู้ลงทุน และผู้ยืมเงิน หลักการที่สามารถนำทุนและแรงงานมารวมกันได้ในฐานะหุ้นส่วนการประกอบการ มีความเสี่ยงร่วมกัน รวมถึงผลตอบแทนและกำไรขาดทุนตามระบบธนาคารอิสลาม ซึ่งความเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับขนาดการลงทุนและผลประกอบการของธนาคาร

หลักการของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ธนาคารต้องรับประกันความเสี่ยงของลูกค้าโดยการจ่ายดอกเบี้ยให้กับผู้ฝากเงินและผู้ประกอบการตามสัญญา ในภาพรวมของธนาคารที่อยู่ในรูปของการแบ่งปันของกำไรหุ้นส่วน มักจะประสบความสำเร็จในโครงการที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก การร่วมกันของการเป็นหุ้นส่วนมิใช่การรวมกันแต่เฉพาะด้านวัตถุ แต่หมายถึงด้านของศีลธรรมและจริยธรรมทางเศรษฐกิจ โดยนำคุณค่าทางวัตถุและจิตใจมารวมเข้าด้วยกัน ตามหลักการศาสนาอิสลามการกำหนดพฤติกรรมและแนวคิดทางเศรษฐกิจและทางจริยธรรมของอิสลาม โดยการนำกำไรที่เกิดขึ้นแจกจ่ายผลประโยชน์สู่สังคมตามหลักการชะกาดของศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ถือเป็นสิ่งที่สำคัญตามหลักการของศาสนาอิสลาม

โดยทั่วไป ธนาคารอิสลามจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางการเงินระหว่างผู้ลงทุน หรือผู้ฝากกับผู้ขอสินเชื่อหรือผู้ประกอบการ ต่างกันตรงที่ธนาคารทั่วไปแสวงหาประโยชน์บนพื้นฐานของดอกเบี้ยที่ได้จากการปล่อยเงินกู้ในประเภทต่างๆ ในขณะที่ธนาคารอิสลามจะแสวงหาผลกำไรจากการค้าขายและการลงทุน หมายถึง ธนาคารอิสลามจะต้องดำเนินธุรกรรมเพื่อหาช่องทางในการลงทุนเพื่อให้เกิดผลตอบแทนแก่ผู้ฝากเงินของธนาคาร ในขณะเดียวกันทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนให้กับผู้ขอสินเชื่อหรือผู้ประกอบการ รูปแบบการค้าตามหลักการศาสนาอิสลาม ดังตารางที่ 2.4 การเปรียบเทียบระบบการเงินอิสลามกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป (ฝ่ายชะรีอะฮ์ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2554)

ตารางที่ 2.4 การเปรียบเทียบระบบการเงินอิสลามกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

คุณลักษณะ	ระบบการเงินอิสลาม	ระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป (ระบบดอกเบี้ย)
กรอบการดำเนินงาน กิจการ	หน้าที่การทำงานและรูปแบบการดำเนินงาน เป็นไปตามหลักกฎหมายชารีอะห์ธุรกรรมการ ทางการเงินทุกอย่างต้องเป็นไปตามหลักชะรีอะห์ ของธนาคารตามการลงทุน	หน้าที่การทำงานอยู่บนพื้นฐานการ ดำเนินงานของระบบธนาคาร พาณิชย์ทั่วไป
การคิดอัตรากำไร	ระบบคิดอัตรากำไรสินเชื่อนี้ไม่ได้มุ่งเน้น ที่ดอกเบี้ย (Riba) แต่ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงและ ผลตอบแทนการลงทุนร่วมกัน	มุ่งเน้นที่อัตราดอกเบี้ยเป็นตัวแปร สำคัญของระบบการดำเนินธุรกิจ
การคิดอัตราเงินฝาก	ระบบคิดอัตรากำไรเงินฝากไม่ได้มุ่งเน้น ที่ดอกเบี้ย (Riba) ผู้ฝากไม่ได้รับอัตรากำไร ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงและผลตอบแทน การลงทุนร่วมกัน	ผู้ฝากเงินจะได้ดอกเบี้ยจากการ รับประกันเงินต้นฝากของลูกค้า
การกระจายความเสี่ยง ในการจัดหาเงินทุน	ธนาคารอิสลามมีเงินทุนที่มีการกระจายความ เสี่ยงสำหรับ โครงการหรือกิจการ มีการสูญเสีย ร่วมกันบนพื้นฐานของหุ้นส่วนของผู้ถือหุ้นใน ขณะที่กำไรจะใช้บนพื้นฐานของอัตราตกลง กันไว้ล่วงหน้าร่วมกัน	ไม่ได้มีการกระจายความเสี่ยงกับ เจ้าของเงินทุน
ข้อจำกัด	ธนาคารอิสลามต้องปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม หลักชะรีอะห์ เช่น ธนาคารไม่สามารถจัดหา เงินทุนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายเนื้อสุกร หรือเครื่องคัมแอลกอฮอล์	ธนาคารพาณิชย์สามารถให้สินเชื่อ กับสินค้าหรือบริการที่ถูกต้องตาม กฎหมายทั่วไป
การบริจาค Zakat (ภาษีทางศาสนา)	หนึ่งในหน้าที่ของธนาคารอิสลามต้องมีการ บริจาคชะกาตร้อยละ 2.5 ต่อปี (Zakat หรือทาน บัจจิบ)	ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปไม่มี
บทลงโทษ	ธนาคารอิสลามจะไม่อนุญาตให้เรียกเก็บเงินการ ผิดนัดชำระจากเงินต้นทั้งหมด แต่อนุญาตให้มี เริ่มต้นคิดค่าปรับจากค่าวงของเดือนเท่านั้น และจะนำเงินในส่วนนี้ไปบริจาคให้องค์กรการ กุศล	ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปคิดค่าปรับ จากดอกเบี้ยทบต้นในกรณีที่มีการ ชำระเงินล่าช้า
การหลีกเลี่ยง Ghara	การทำธุรกรรมทุกชนิดต้องหลีกเลี่ยงกับการ พนันหรือการเก็งกำไร	อนุญาต

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

คุณลักษณะ	ระบบการเงินอิสลาม	ระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป (ระบบดอกเบี้ย)
ความสัมพันธ์กับ ลูกค้า	สถานะของธนาคารอิสลามเกี่ยวข้องกับลูกค้า ลักษณะเป็นพันธมิตรหุ้นส่วนและนักลงทุน	ธนาคารพาณิชย์เกี่ยวข้องกับลูกค้า ลักษณะเจ้าหนี้และลูกหนี้
การกำกับดูแลของ คณะกรรมการ ชะรีอะฮ์	ธนาคารอิสลามจะต้องมีคณะกรรมการชะรีอะฮ์ กำกับดูแลเพื่อให้แน่ใจว่าทุกกิจกรรมทางธุรกิจ ของตนมีความสอดคล้องกับความต้องการตาม หลักชะรีอะฮ์	ไม่มี
ข้อกำหนดตาม กฎหมาย	ธนาคารอิสลามต้องปฏิบัติตาม ข้อกำหนด กฎหมายของธนาคารกลางของประเทศและต้อง ดำเนินการตามหลักชะรีอะฮ์	ธนาคารอิสลามต้องปฏิบัติตาม ข้อกำหนดกฎหมายของธนาคาร กลางของประเทศหรือรัฐในท้องถิ่น

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

2.2.2 หลักการดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลาม

ธนาคารอิสลามถือเป็นธนาคารที่ทำให้เกิดระบบการเงินแบบใหม่ หลักการการแบ่งปันความเสี่ยงและผลกำไรระหว่างผู้ยืมและผู้ฝากเงิน โดยปราศจากดอกเบี้ย ระบบการฝากเงินธนาคารอิสลามไม่สามารถระบุผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในอัตราที่แน่นอนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลประกอบการของธนาคาร ซึ่งทำให้ระบบการเงินอิสลามมีความแตกต่างจากระบบการเงินทั่วไป การดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลามจะต้องดำเนินการตามหลักกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวทางที่ใช้กับการดำเนินธุรกรรมของธนาคารอย่างความชัดเจน เหตุนี้จึงทำให้ผลิตภัณฑ์และบริการของระบบอิสลามมีความแตกต่างจากการเงินทั่วไป ซึ่งแหล่งที่มาของหลักการดำเนินการตามหลักศาสนาอิสลาม (ฝ่ายชะรีอะฮ์ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2554) ประกอบด้วย

- 1) “คัมภีร์อัลกุรอาน” เป็นคัมภีร์ของศาสนาอิสลามประทานให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลฮู อะลัยฮิ วะซัลลัม) ผ่านทูตญิบรีล (มะลาอิกะฮ์) เพื่อให้ประกาศแก่ชาวมุสลิมเพื่อนำมาเป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิต
- 2) “อัลสะดิษ” หมายถึง คำพูด การกระทำ การยอมรับ และคุณลักษณะตามประวัติท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลฮู อะลัยฮิ วะซัลลัม) เพื่อให้มุสลิมที่ใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม

3) “อัลอิจญ์มาอ์” หมายถึง ความเห็นพ้องต้องกันของนักวิชาการ ต่อกฎข้อบังคับทางศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นกิจกรรมการกระทำของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลฮู อะลัยฮิวะซัลลิม)

4) “อัลกียาส” หมายถึง การนำเรื่องที่ไม่ได้ระบุอยู่ในข้อกำหนดของศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งนำไปเปรียบเทียบกับอีกเรื่องที่มีการระบุและนำไปเปรียบเทียบได้เนื่องจากมีเหตุผลอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน ทั้งนี้หลักการดังกล่าวจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่พบว่าระบุอยู่ในอัลกุรอาน อัลหะดีษ และอัลอิจญ์มาอ์

5) “อัลอิสติยะห์ซาน” หมายถึง การใช้บทบัญญัติอื่นที่แตกต่างกัน เนื่องจากพบว่า มีเหตุผลสนับสนุนที่หนักแน่นกว่า

6) การเปลี่ยนแปลงจากบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกันของปัญหา หลักการดำเนินธุรกรรมทางการเงินอิสลามจะถูกควบคุมหลักกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) ซึ่งได้รับมาจากคัมภีร์อัลกุรอาน สามารถใช้เป็นแนวทางให้กับชาวมุสลิมทั่วไปได้ และหลักการที่มีความสำคัญและนำมาประยุกต์ใช้กับระบบการเงิน คือหลักการซื้อขายตามหลักชะรีอะฮ์ ซึ่งต้องมีความเป็นธรรมโปร่งใสได้แพร่ไปยังชุมชนของชาวมุสลิมทั่วโลก ซึ่งหลักการดำเนินธุรกรรมทางการเงินอิสลามที่สำคัญประกอบด้วย (Worthington, 2009, p.7) ดังนี้

(1) ข้อห้ามในการเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย

Al-Jarhi & Iqbal (2001, p.7) กล่าวถึงขอบเขตของคำว่า Riba หรือ Prohibition of Riba (Usury or Interest) มาจากคำในภาษาอาหรับ หมายถึง การเพิ่มขึ้นหรือการเติบโตของสินเชื่อที่จะต้องจ่ายโดยลูกหนี้ให้กู้โดยไม่คำนึงถึงขนาดหรือจำนวนที่เพิ่มขึ้น (Metwally, 2006, p.7) กล่าวถึงการกินดอกเบี้ยยังแปลความหมายถึง การเกินหรือส่วนเพิ่มจากการเงินทุนที่ให้ยืม ถึงแม้ว่าดอกเบี้ยจะมีส่วนเพียงเล็กน้อยก็ตาม ดอกหรือส่วนเพิ่มไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ถือเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของหลักการเงินอิสลาม ในการชำระคืนหรือสิ่งที่กำหนดไว้ล่วงหน้าใดๆ และหากสูงกว่าจำนวนเงินที่แท้จริงตามหลักการถือเป็นสิ่งต้องห้ามที่สำคัญอย่างยิ่ง Riba หมายถึง ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องการคอร์รัปชัน การฉ้อโกง การจัดสรรที่ดินของผู้อื่น โดยการเอาเปรียบ และต้องสร้างความสมดุลในสังคม กล่าวโดยสรุปผู้ที่ได้รับหรือจ่ายผลประโยชน์ด้วยความโลภเพื่อต้องการสิ่งที่มีมากขึ้น นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ยากจน ซึ่งตามหลักการเงินของศาสนาอิสลาม ถือว่าเป็นริบาและสามารถแบ่งริบาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ริบา (ดอกเบี้ย) มี 2 ประเภท (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557)

1) ริบา อัลดูยูน (Riba al Duyun) ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากสัญญาหนี้ ซึ่งประกอบด้วย

(ก) ริบา อัลกอธฎ (Riba al Qardha) คือ ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ส่วนเพิ่มจากที่กำหนดไว้สัญญา โดยผู้กู้จะต้องจ่ายเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ เมื่อถึงครบกำหนดระยะเวลาที่ตกลงกัน

(ข) ริบา อัลญาฮิลียะห์ (Riba al Jahiliyah) คือ ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้หลังผู้กู้กระทำการผิดนัดชำระ ถือเป็นส่วนเพิ่มจากหนี้เดิม เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามที่ตกลงหรือการคิดส่วนที่เพิ่มจากมูลหนี้เดิม เพื่อแลกเปลี่ยนกับการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ออกไป

2) ริบา อัลบะยูอ์ (Riba al Buyu'u) คือ ดอกเบี้ยจากการค้าขาย ประกอบด้วย

(ก) ริบา อัลฟัดห์ (Riba al fadh) คือ การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินชนิดเดียวกันด้วยน้ำหนัก ปริมาณ หรือจำนวนที่ไม่เท่ากัน เช่น การแลกเปลี่ยนพดัมพันธุ์คีนน้ำหนัก 1 กิโลกรัม กับอินทผลัมพันธุ์ที่ด้อยกว่าคีนน้ำหนัก 1.5 กิโลกรัม ส่วนต่างที่เกิดขึ้นถือเป็นริบาเช่นกัน

(ข) ริบา อัลยัด (Riba al Yad) คือ การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินที่มีลักษณะเดียวกันโดยส่งมอบในเวลาที่ไม่พร้อมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนดอลลาร์จำนวน 10 ดอลลาร์ ด้วยเงินบาทจำนวน 350 บาท โดยส่งมอบเงินดอลลาร์ให้ทันที แต่ส่งมอบเงินบาทให้ภายหลัง เป็นต้น

(2) ความเสี่ยงและความไม่แน่นอน

Worthington (2009, p.10) กล่าวถึงข้อห้ามในเรื่องความเสี่ยงและความไม่แน่นอน (Risk and Uncertainty) กรณีที่มีข้อสงสัยหรือความไม่แน่นอนในการดำเนินกิจการหรือธุรกรรมใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน คือ การขายของสินค้ามีความเสี่ยงที่ทำให้การค้าที่คล้ายกับการเล่นการพนันหรือการได้มาจากสิ่งที่ไม่แน่นอน Iqbal & Molyneux (2005, p.14) ยังให้ความหมายว่า หมายถึง การกระทำหรือเงื่อนไขในสัญญาแลกเปลี่ยนมีความไม่โปร่งใสของคู่สัญญา หรือการให้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน การเก็งกำไรในการทำธุรกรรมเป็นสิ่งที่ต้องพึงระวังและอันตรายอย่างมาก ข้อห้ามในความไม่แน่นอน หรือความเสี่ยงเป็นพื้นฐานเริ่มต้นสำคัญของสัญญาซื้อขายที่มีความไม่แน่นอนในชนิดของสินค้า ปริมาณ ราคา ช่วงเวลาของการชำระเงิน และการดำรงอยู่ของวัตถุหรือสินค้าการดำเนินธุรกรรมอะไรที่มีเหตุแห่งความผันผวนหรือความไม่แน่นอนที่ค่อนข้างสูง ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามและทำให้สัญญาเป็นโมฆะ

ความไม่แน่นอน หรือความผันผวน เป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557) ดังนี้

1) Major Gharar คือ ความคลุมเครือในระดับสูง หรือความไม่แน่นอนที่ไม่สามารถยอมรับได้หรือไม่สามารถชี้แจงได้ เช่น การซื้อขายที่ไม่ระบุราคาให้ชัดเจน การซื้อขายสินค้าที่ไม่สามารถส่งมอบได้ให้กับผู้ขายได้ และการไม่สามารถแสดงกรรมสิทธิ์ที่ชัดเจนได้ การค้าขายที่ไม่เป็นไปตามข้อตกลง เป็นต้น

2) Minor Gharar คือความคลุมเครือระดับเพียงเล็กน้อย หรือมีความไม่แน่นอน หรือความเสี่ยงที่ยอมรับได้ เช่น การค้าขายแบบลักษณะผ่อนชำระ หรือซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งมีความไม่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเงื่อนไขของทั้งสองฝ่าย

(3) ข้อห้ามจากการเล่นการพนัน

การเล่นการพนันหรือเกมต่างๆ (Gambling and other games of chance) หมายถึง การละเล่นหรือกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้เงินหรือสิ่งอื่นใดมาด้วยวิธีการเสี่ยงโชค การทำนาย รวมถึงการคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นใน ข้อห้ามจากการเล่นพนันหรือเกมรวมถึงกาสิโน การแข่งขันพนันของสัตว์ต่างๆ การได้รับสิ่งตอบแทนกลับมาจากการแลกเปลี่ยนความเสี่ยง (Worthington, 2009, p.11) ซึ่งถือเป็นข้อห้ามที่สำคัญตามหลักชะรีอะฮ์เป็นหลักการที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างมากในการรับรู้ข้อห้ามนี้ เพราะจะทำให้มุสลิมละเว้นจากการทำบาปอันยิ่งใหญ่ Iqbal & Molyneux (2005) ให้เหตุผลบางอย่างว่า คือ ข้อห้ามของเกมโอกาสและการเล่นการพนันที่มีความเสี่ยงสูง รวมถึงการทำธุรกรรมด้วยจำนวนเงินปริมาณมากที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและเงินจำนวนมาก นำพาไปสู่การล้มละลายปัญหาทางการเงินและก่อให้เกิดทางสังคมมากด้วย

(4) ข้อห้ามของการซื้อขายในตลาดสินค้าต้องห้าม

ข้อห้ามของการซื้อขายในตลาดสินค้าต้องห้าม (Prohibition of using or dealing in forbidden commodities) หมายถึง การเงินอิสลามส่งเสริมให้เกิดการกระตุ้นในการลงทุน แต่การลงทุนนี้ต้องปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) คือ ต้องไม่ลงทุนในตลาดของตลาดสินค้า โภคภัณฑ์ต้องห้าม เช่น แอลกอฮอล์ ยาเสพติด สุกร การแลกเปลี่ยนในสินค้า โภคภัณฑ์ต้องห้ามเหล่านี้ถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด Lewis & Algaoud (2001) ไม่แต่เฉพาะการกระทำส่วนบุคคล และของสถาบันการเงินที่ต้องถือปฏิบัติตามในการลงทุนในตลาดต้องห้ามเหล่านี้ซึ่งถือว่าการยึดหลักจริยธรรมในการลงทุนที่ไม่ละเมิดในหลักข้อห้ามด้วย (Worthington, 2009, p. 12)

(5) การแบ่งปันผลกำไรทางธุรกิจและความเสี่ยง

การแบ่งปันผลกำไรทางธุรกิจและความเสี่ยง (The sharing of business profits and risk) การเงินอิสลามที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนที่มีประสิทธิภาพต้องมาจากการลงทุนร่วมกันบนหลักการแบ่งปันความเสี่ยงร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลามการแบ่งปันความเสี่ยงจากการลงทุนแบ่งปันผลกำไร เมื่อการลงทุนนั้นสามารถสร้างผลกำไรตามที่ตกลงกันทั้งสองฝ่าย โดยอ้างอิงจากหลักการ Mudarabah ผู้ลงทุนหรือเจ้าของเงินลงเงินให้แก่บุคคลหนึ่งไปลงทุนทำธุรกิจแบ่งผลกำไรกรณีที่เกิดการขาดทุนก็ยอมรับในความเสี่ยงร่วมกัน และหลักการของ Musarakah การร่วมหุ้นลงทุน โดยแบ่งสัดส่วนผลกำไรตามที่ได้ตกลงกัน และในกรณีเกิดการขาดทุนก็ยอมรับความเสี่ยงตามสัดส่วนเช่นกัน (Worthington, 2009, p. 12)

(6) การบริจาคชะกาต (Zakah)

การบริจาคชะกาต (Paying and collecting of Zakah) (ทานบังคับตามบทบัญญัติของศาสนา) คือ การบริจาคเงินจากเงินกองทุนสะสมที่มีเกณฑ์การจ่ายเงินบริจาคจำนวนร้อยละ 2.5 ต่อปีของสินทรัพย์ (Ahmed, 2004) ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญในหลักการอิสลามที่คนรวยต้องสนับสนุนหรือช่วยเหลือบุคคลที่ยากจนหรือหรือบุคคลที่ยากไร้ ซึ่งแหล่งเงินของผู้บริจาคคนนั้นจะไม่มีวันหมดสิ้นลงไป (บรรจง บินกาซัน, 2557) การจ่ายชะกาตเป็นบทบัญญัติทางกฎหมายอิสลามที่กำหนดให้บุคคลและนิติบุคคล ที่มีทรัพย์สินตามที่ศาสนากำหนดไว้ (นิศอบ) เมื่อครบปีจะต้องจ่ายทรัพย์สินนี้ให้กับบุคคลตามที่ศาสนากำหนดไว้ การชะกาต ถือเป็นภาษีที่มุสลิมทุกคนต้องจ่ายกลับคืนสู่สังคม ซึ่งการชะกาตไม่ใช่ “การบริจาคทาน” แต่เป็นเสมือนภาษีอย่างหนึ่งที่มีกฎเกณฑ์การปฏิบัติอย่างชัดเจน Metwally (2006) กล่าวว่า จำนวนเงินที่บริจากร้อยละ 2.5 ของทุกๆ ปีสามารถอ้างอิงได้จากทรัพย์สิน เช่น ทองคำ (Gold) และเงิน (Silver) อีกด้วย ถือว่าหลักการบริจาคตามหลักการของศาสนาอิสลามมีวัตถุประสงค์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญ ช่วยลดปัญหาความยากจน อาชญากรรมและการสร้างเงินทุนให้กับสังคม การสะสมและการจ่ายเงินบริจาค (Zakah) ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำ ข้อดีการจัดการเงินกองทุน Peerzade (2005) กล่าวว่า จำนวนเงินที่บริจาคควรได้รับการโอนไปยังกองทุนสาธารณะ คือ การบริจาคของภาครัฐที่ให้กับประชาชนยากจน เพื่อลดปัญหาการลดความยากจนและสร้างสมดุลให้กับสังคม

(ก) ระยะเวลาของการจ่ายชะกาต

การเริ่มต้นครั้งแรกของปีชะกาต คือ วันที่ผู้มีทรัพย์สินครบปีถัดอัตราตามที่ศาสนากำหนด เมื่อครบปีจันทร์คดิเข้าของทรัพย์สินจะต้องทำการจ่ายชะกาต โดยการคิดจากทรัพย์สินที่ออกมาไว้ (ไม่ได้คำนวณรายได้สะสม)

(ข) ผู้มีสิทธิ์ได้รับชะกาต ตามคำภีร์อัลกุรอานกำหนดไว้ ดังนี้

1. คนยากไร้ ได้แก่ บุคคลที่ไม่มีหรือค่าเลี้ยงชีพ
2. คนที่มีความขัดสน ได้แก่ คนที่มีค่าเลี้ยงชีพในแต่ละวันไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ
3. เจ้าหน้าที่ชะกาต ได้แก่ เจ้าหน้าที่หรือพนักงานผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวมชะกาต และแจกจ่ายชะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์รับชะกาต บุคคลประเภทนี้รับชะกาตตามอัตราค่าจ้าง
4. ผู้ถูกคลอใจให้เข้ารับอิสลาม และผู้ใฝ่อยากเรียนรู้หลักการของอิสลาม
5. ผู้ที่ไร้อิสรภาพ คือ ผู้ได้รับการกดขี่หรือผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้อพยพขาดแคลนทรัพย์สิน บุคคลประเภทนี้สามารถรับชะกาตได้

6. คนที่มีหนี้สิน หมายถึง ผู้ที่มีหนี้สินของตนเอง การรับชะกาดเพื่อการชำระหนี้เท่านั้น และผู้ที่มีหนี้สินเกิดขึ้นเพื่อให้ผู้อื่น เช่น บุคคลที่ยืมเงินเพื่อขจัดปัญหาให้กับสังคม การรับรับชะกาดจะต้องกระทำเพื่อการชำระหนี้เท่านั้นเช่นกัน

7. การบริจาชะกาด ให้กับบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป้าหมายตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

8. ผู้เดินทาง คือ ผู้ที่เดินทางออกจากถิ่นฐานเดิมของตน ขาดปัจจัยในการเดินทางและไม่สามารถกลับภูมิลำเนาเดิมได้ การรับชะกาดแก่เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการเดินทางกลับภูมิลำเนาเท่านั้น (วรรณวดี พูลพอกสิน, 2557)

2.2.3 นโยบายและเป้าหมายสำคัญของระบบการเงินอิสลาม

การดำเนินกิจการของสถาบันการเงินตามหลักการของศาสนาอิสลามมีนโยบายและเป้าหมายที่สำคัญ เพื่อพัฒนาสภาพทางสังคมและภาพเศรษฐกิจให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงพร้อมกับการสร้างความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใสของผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินของธนาคารมีความแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ซึ่งสอดคล้องและถูกต้องตามหลักการของอิสลามอย่างเคร่งครัด โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการกำหนดการดำเนินงานที่สำคัญของสถาบันการเงินที่ดำเนินการตามหลักอิสลาม (Usman Hayat, 2009, p.7) ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ทางการเงินและบริการทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮ์) การชำระเงินหรือการรับฝากเงินจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย

2) การมีเสถียรภาพของค่าเงิน ต้องมาจากการบริหารจัดการการเงินที่เพิ่มขึ้นจากสินทรัพย์ที่มีที่มาอย่างถูกต้อง เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนจากหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือจากบัญชีการลงทุนที่มีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง ไม่ได้มาจากการซื้อขายการค้ากำไรจากสินค้าต้องห้ามหรือผิดหลักการของศาสนาอิสลาม

3) การพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมการให้สินเชื่อของธนาคารในโครงการต่างๆที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนร่วมกัน โดยยึดหลักการการแบ่งปันผลกำไร (Mudbarabah) และหลักการร่วมลงทุน (Musyarakah) การคืนกลับของเงินลงทุนสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการ ที่สามารถพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนเป็นตัวเงินหรือกำไรที่ได้รับกลับคืน

4) การพัฒนาด้านสังคม ตามหลักการของศาสนาอิสลามที่ระบุถึงข้อกำหนดในการบริจาชะกาดให้กับคนยากจน ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการบริจาจากเงินกองทุนเงินฝากของสถาบันการเงินอิสลาม เพื่อนำไปบริจาให้กับคนยากจนหรือผู้ยากไร้ในสังคมสามารถส่งเสริม

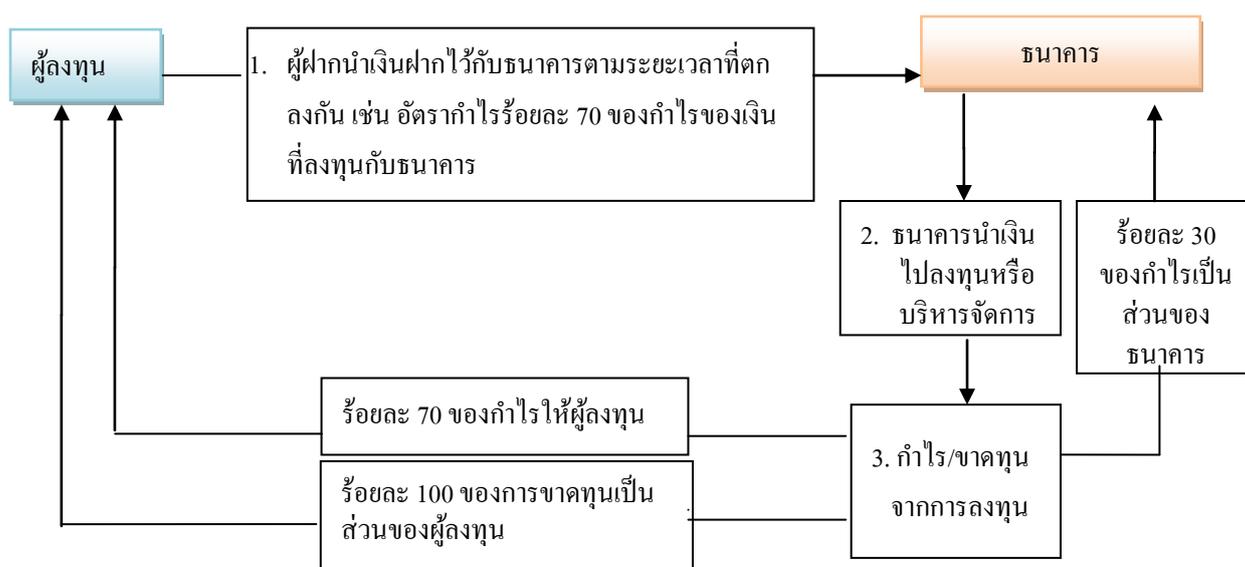
เอื้อเพื่อสังคมช่วยเหลือแบ่งปันกัน ตามสัดส่วนการบริจาคที่กำหนด คือ ร้อยละ 2.5 ต่อปีของทรัพย์สินเงินหรือทองคำ

2.2.4 ระบบการดำเนินกิจการของธนาคารอิสลาม

สมิธ อีซอ (2557) การก่อตั้งระบบการเงินอิสลาม ถือเป็นกลไกที่ช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจในสังคม ซึ่งมีนักวิชาการนิติศาสตร์อิสลามสมัยใหม่พยายามศึกษาค้นคว้าและประยุกต์ธุรกรรมการเงินตามบทบัญญัติอิสลามเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการเงินในปัจจุบัน โดยนำมาร่วมประยุกต์ใช้กับหลักการของศาสนาอิสลาม สามารถแบ่งตามเครื่องมือในการดำเนินธุรกรรมการเงินอิสลาม (Usman Hayat, 2009, p.15) ดังนี้

1) มุดอโรบะฮ์ (Capital Trusts)

มุดอโรบะฮ์ (Mudarabah) คือ การที่บุคคลคนหนึ่งเป็นผู้ลงทุนหรือเป็นเจ้าของทุน (เรียกว่า Rabb-al-mal) มอบเงินทุนแก่บุคคลอีกคนหนึ่งคือ ผู้ประกอบการ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ (เรียกว่า Mudharib หรือ Fund Manager) นำเงินทุนไปทำธุรกิจที่ไม่ขัดหลักศาสนา โดยผู้ประกอบการหรือผู้เชี่ยวชาญคือผู้ลงแรงโดยการตกลงสัดส่วนการแบ่งปันกำไรกันล่วงหน้า ในกรณีที่เกิดการขาดทุนเจ้าของทุนต้องยอมรับการขาดทุนในส่วนของเงินทุน ขณะที่ผู้ประกอบการหรือผู้เชี่ยวชาญรับผิดชอบในส่วนที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการบริหารจัดการ ซึ่งระบบของธนาคารจะนำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้กับการเปิดบัญชีมุดอโรบะฮ์ Mudarabah Account โดยให้ลูกค้านำเงินมาฝากร่วมลงทุนกับธนาคาร ธนาคารจะนำเงินทุนนี้ไปบริหารจัดการให้เกิดผลตอบแทนแบ่งปันผลกำไรให้แก่ผู้ฝากเงินเมื่อครบกำหนดระยะเวลา

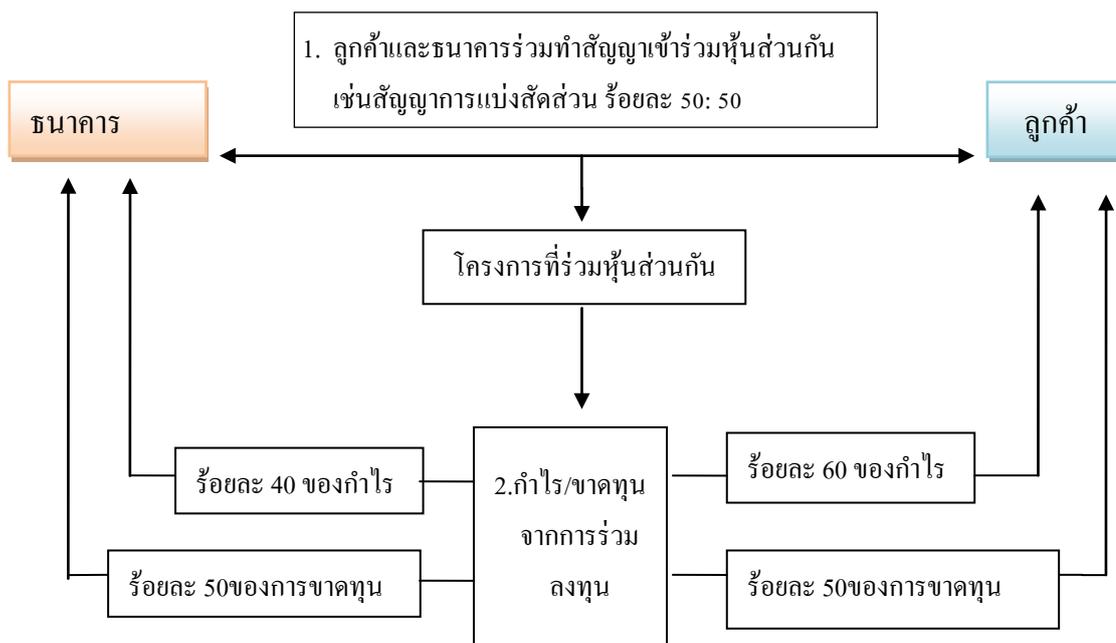

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างระบบการเงินแบบมุดอโรบะฮ์

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

2) มุชาระกะฮ์ (Full partnerships)

มุชาระกะฮ์ (Musharakah) คือ หลักการเข้าร่วมหุ้นส่วนหรือร่วมทุนในการทำธุรกิจเพื่อสร้างกำไร โดยกำไรที่ได้รับจะถูกแบ่งกันตามสัดส่วนตามข้อข้อตกลงการแบ่งปันกำไรระหว่างหุ้นส่วน กรณีที่เกิดการขาดทุนหุ้นส่วนทั้งหมดจะร่วมกันรับผิดชอบตามสัดส่วนการลงทุน

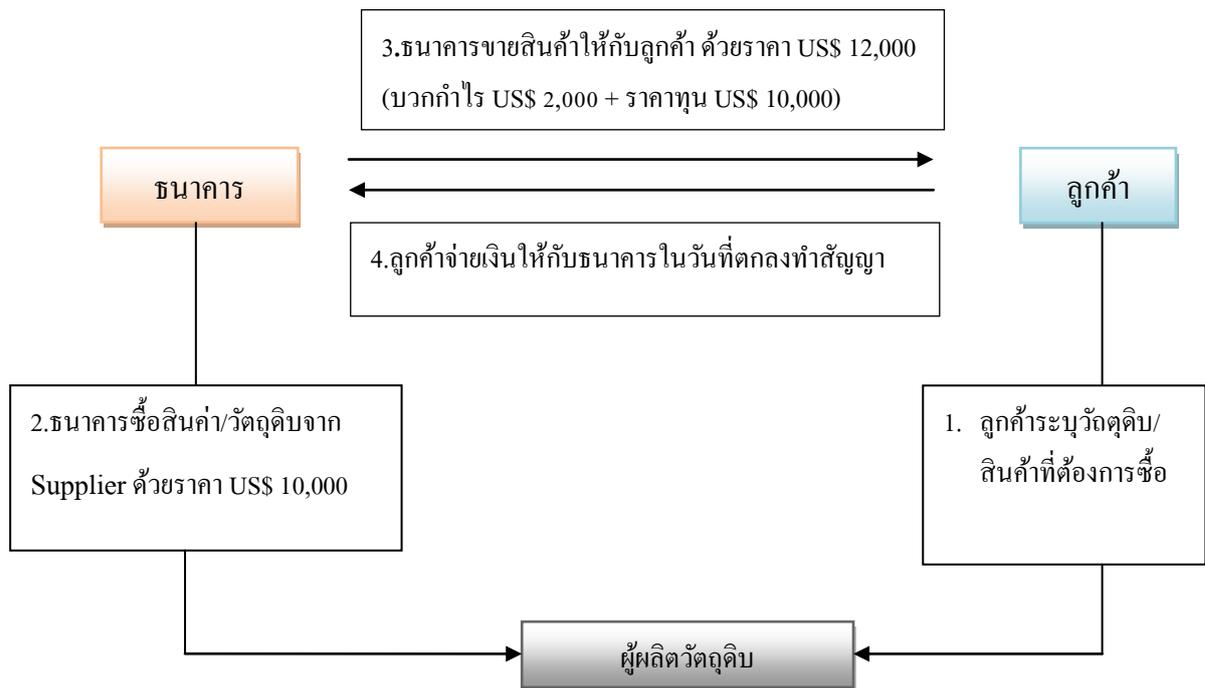

ภาพที่ 2.5 โครงสร้างระบบการเงินแบบมุชาระกะฮ์

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

3) มุรอบาสะฮ์ (Mark-ups on sale)

มุรอบาสะฮ์ (Murabaha) คือ การขายที่ผู้ขายสินค้าแจ้งราคาให้ผู้ซื้อสินค้าทราบทั้งต้นทุนของสินค้าและกำไร หลักการต้นทุนสินค้าบวกด้วยกำไร (Cost-plus, Mark-up) ตามหลักการของมุรอบาสะฮ์เป็นการจ่ายเงินในเวลาสั้น (Spot-sale) หรือผ่อนเป็นงวด ๆ (Deferred Sale) ซึ่งราคาของ Spot-sale จะถูกกว่าราคาของ Deferred sale เช่น การซื้อขายรถยนต์เริ่มต้นลูกค้าต้องการรถยนต์หนึ่งคันและเข้าไปหาธนาคาร ธนาคารจะแต่งตั้งให้ลูกค้าเป็นผู้เช่ารถยนต์และเป็นคนแทนธนาคารไปซื้อรถยนต์โดยใช้เงินสดของธนาคาร เมื่อได้รถยนต์มาแล้วธนาคารก็จะขายรถยนต์ให้กับลูกค้า

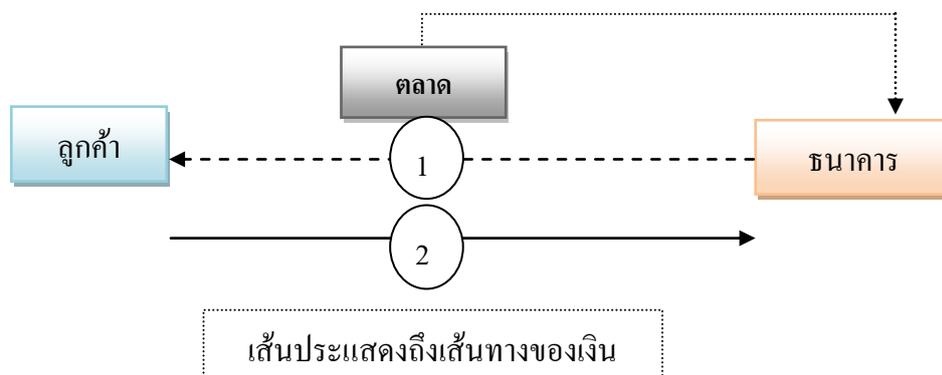

ภาพที่ 2.6 โครงสร้างระบบการเงินแบบมูรอบาฮะฮ์

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

4) บัย สะลัม (การขายสินค้าล่วงหน้า)

บัย สะลัม (Bai Salam) (Prepaid purchases) คือ หลักการขายสินค้าล่วงหน้ามอบสินค้าไว้ในอนาคต โดยลูกค้าชำระค่าสินค้าในวันที่ตกลงซื้อขายกันทันที ผู้ขายมีต้องส่งมอบสินค้าที่กำหนดไว้ให้แก่ผู้ซื้อในอนาคต กำหนดคุณสมบัติขนาดและระยะเวลาส่งมอบสินค้าอย่างชัดเจน การขายแบบสะลัมนี้ได้รับการอนุญาตตามหลักศาสนาอิสลาม ถึงแม้สินค้าจะส่งมอบทีหลังและต้องชำระเงินค่าสินค้าทันทีที่ตกลงในราคา และเงื่อนไขของการขายเมื่อตกลงกันแล้วจะไม่สามารถบอกกล่าวเพื่อยกเลิกสัญญาได้

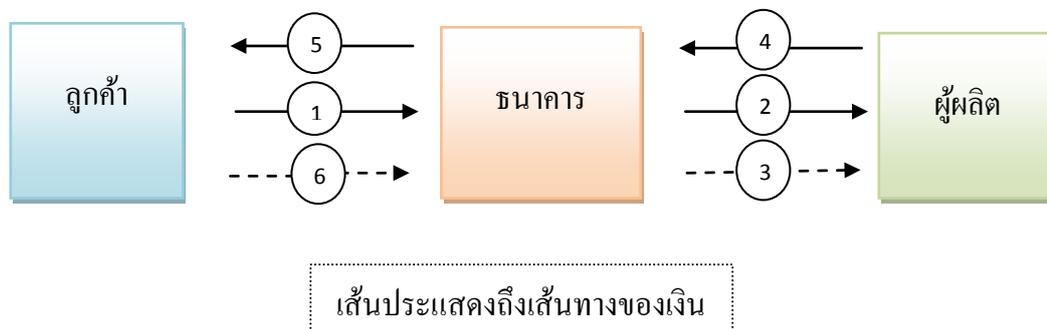
- คำอธิบาย 1. ลูกค้าขายสินค้า X ให้ธนาคารตามสัญญาการซื้อขายล่วงหน้าโดยธนาคารชำระราคาสินค้าด้วยราคา P เต็มจำนวน โดยมีระยะเวลาการส่งมอบ
2. เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาลูกค้าส่งมอบสินค้า X ให้ธนาคาร
3. ธนาคารขายสินค้า X ในตลาดด้วยราคา S ส่วนต่างระหว่างราคา S-P คือ กำไรของธนาคาร (โดยปกติแล้วราคา S จะมากกว่า P)

ภาพที่ 2.7 โครงสร้างระบบการเงินแบบสะสม

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

5) อีสติสนา (Manufacturing Contracts)

อีสติสนา (Istisna) คือ การขายสินค้าที่ต้องผลิตขึ้น โดยมีการตกลงระบุคุณสมบัติและราคาของสินค้าอย่างชัดเจน ระยะเวลาในการส่งมอบสินค้าอาจมีความยืดหยุ่นได้ (ต่างจากหลักการของสะสมที่ไม่ยินยอมให้มีการยืดหยุ่น) การชำระเงินสามารถแบ่งชำระเป็นงวดๆ ได้ แต่สินค้าที่ผลิตขึ้นหรือสร้างขึ้นต้องตกลงคุณสมบัติของสินค้าอย่างชัดเจน ทั้งนี้สามารถแจ้งยกเลิกการซื้อก่อนการผลิตหรือก่อนการจัดหาวัตถุดิบ

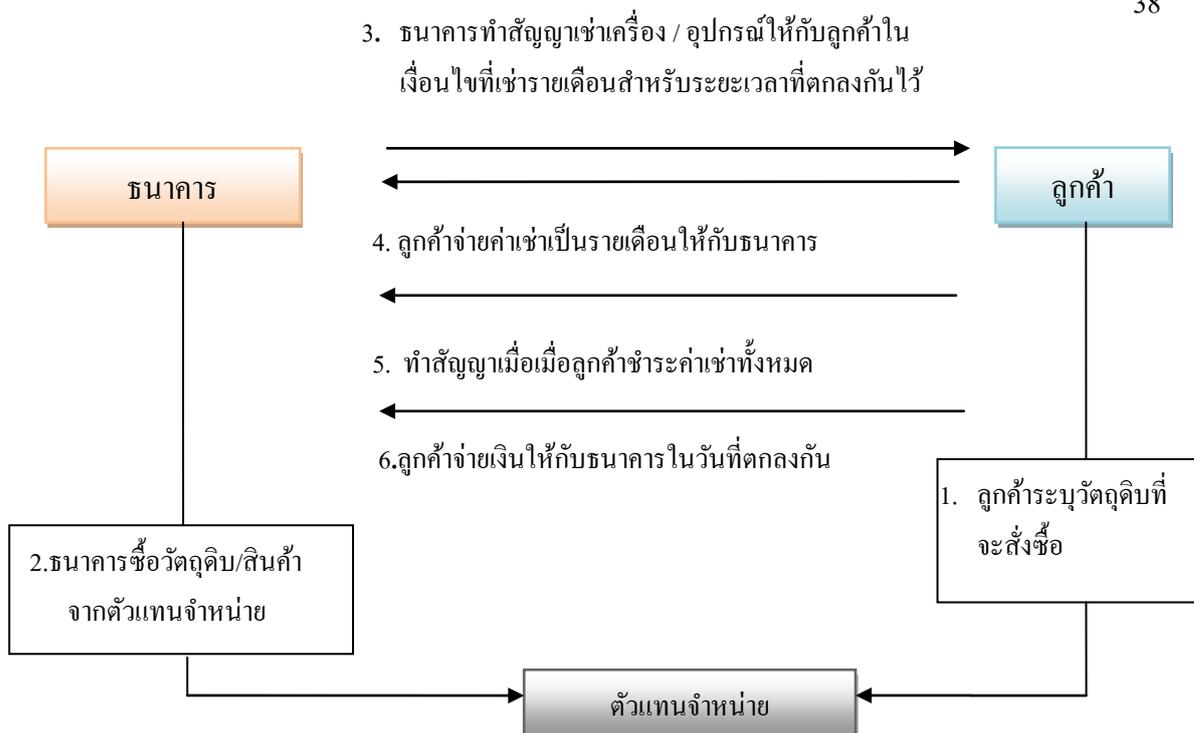
- คำอธิบาย**
1. ลูกค้าติดต่อขอให้ธนาคารผลิต/ก่อสร้างทรัพย์สิน X ที่ลูกค้าต้องการ
 2. ธนาคารติดต่อขอให้ผู้ผลิต/ผู้รับเหมา ดำเนินการผลิต/ก่อสร้างทรัพย์สิน X ที่ลูกค้าต้องการ
 3. ผู้ผลิต/ผู้รับเหมา ดำเนินการผลิต/ก่อสร้างทรัพย์สิน X โดยรับเงินค่าผลิต/ก่อสร้างตามความคืบหน้าของงาน ตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกับธนาคาร
 4. ผู้ผลิต/ผู้รับเหมาส่งมอบทรัพย์สิน X ให้ธนาคาร
 5. ธนาคารส่งมอบทรัพย์สิน X ให้ลูกค้า
 6. ลูกค้าชำระค่าทรัพย์สินที่สั่งให้ธนาคารผลิต/ก่อสร้างตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน

ภาพที่ 2.8 โครงสร้างระบบการเงินแบบอิสติสนา

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

6) อัญหาระห์ (Lease financing)

อัญหาระห์ (Ijarah) หมายถึง สัญญาจ้างหรือสัญญาเช่า การบริการที่ให้ลูกค้าเช่าทรัพย์สินของธนาคาร แต่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้เช่าเป็นของธนาคาร เพื่อหาผลตอบแทน โดยธุรกรรมชนิดนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น อัญหาระห์ ซุมมา อัล บัยฮ์ (IjarahThumma al Bai - Leasing to Purchase) คือ การเช่าหลังจากหมดสัญญา โดยผู้ให้เช่าจะต้องขายให้ผู้เช่าในราคาที่กำหนดไว้ขายทรัพย์สินให้แก่ธนาคาร ในการทำสัญญาธนาคารจะทำสัญญากับลูกค้า 2 สัญญา คือสัญญาเช่าทรัพย์สินและสัญญาซื้อทรัพย์สิน เมื่อลูกค้าชำระค่าเช่าตามเงื่อนไขและข้อตกลงในสัญญาเช่าจนหมดลง โดยข้อกำหนดในสัญญาซื้อขายทรัพย์สินก็จะมีผลทันที ข้อตกลงในสัญญาซื้อขายสิทธิในทรัพย์สินก็จะตกเป็นของลูกค้า

ภาพที่ 2.9 โครงสร้างระบบเงินแบบอญูาระหะ

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

7) กอรญ์ สะชน (Benevolent loans)

กอรญ์ สะชน (Quard Hassan) คือการให้อืมเงิน โดยผูให้อืมต้องการที่จะช่วยเหลือผูอืมผูอืมมีหน้ที่ที่จะต้องชำระคืนเงินที่อืมให้ครบตามสัญญา โดยจะคิดค่าตอบแทนไม่ได้แต่ผูอืมอาจให้ผลตอบแทนแก่ผูให้อืมได้ แต่ห้ามมีการตกลงเป็นเงื่อนงำตั้งแต่เริ่มแรก หลักการของธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมการบริการได้ตามความเหมาะสม

2.3 องคกรรมมาตรฐานสากลควบคุมการดำเนินงานสถาบันการเงินอิสลาม

2.3.1 มาตรฐานขององคกรรมที่ควบคุมกิจการสถาบันการเงินอิสลาม

มาตรฐานการควบคุมดูแลกิจการเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถาบันการเงินอิสลาม เพื่อเป็นมาตรฐานในการแข่งขันการรักษาชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับจากสากล อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการดำเนินงานที่จะประสบความสำเร็จในระยะยาว การกำกับดูแลที่ดีต้องมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ทั้งระบบการเงินอิสลามและการเงินทั่วไป แต่สำหรับสถาบันการเงินอิสลามจะต้องมีการกำกับดูแลควบคุมกิจการเป็นพิเศษ ทั้งในส่วนของบัญชีในการลงทุนและการกำกับดูแลของคณะกรรมการชะรีอะฮ์ เพื่อให้ธุรกรรมของธนาคารถูกต้องสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน การกำกับดูแลกิจการ ยังหมายถึง วิธีการที่องคกรรมเป็นผู้กำกับหรือควบคุมนโยบายในการดำเนินงานในการ

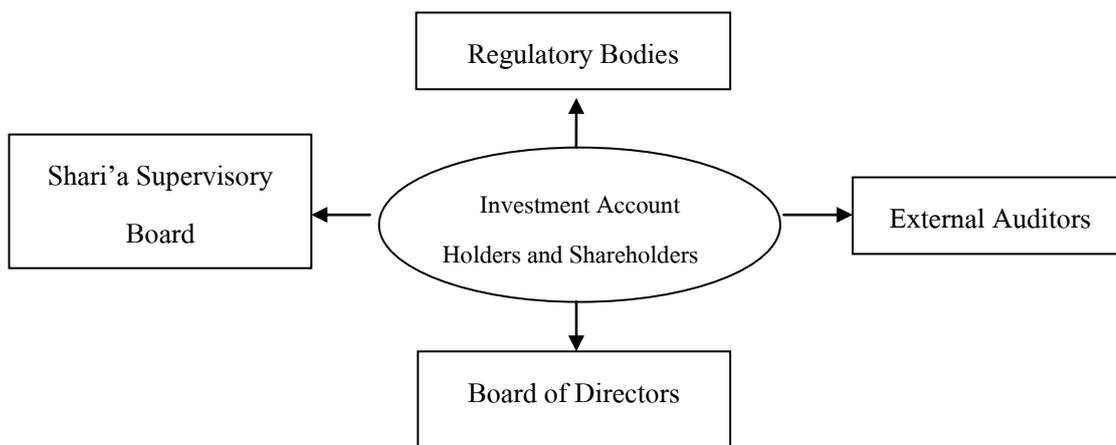
กำกับดูแลที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กร รวมถึงทิศทางขององค์กรในการรับรู้ศักยภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในศักยภาพของผู้บริหารองค์กร การกำกับดูแลโดยทั่วไปมี 2 องค์ประกอบด้วยกัน (Usman Hayat, 2009, p.81) คือ

(1) การควบคุมกำกับดูแลขององค์กร (Self governance) คือ การกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่ขาดต่อการออกกฎหมาย เช่น การเปลี่ยนแปลงความเป็นผู้นำอิสระในการกำกับดูแลของ Board of Directors (BOD) คณะกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการผู้จัดการการกำกับดูแลบริหารภายในกิจการขององค์กร (Nordin, 2002)

(2) การควบคุมตามกฎหมาย (Statutory regulation) คือ การควบคุมตามกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมถึงกฎระเบียบ และข้อบังคับของหน่วยงานในการกำกับดูแลบริษัทหรือองค์กรที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยทั่วไป และครอบคลุมถึงภาระหน้าที่การปฏิบัติงาน สิทธิและหนี้สินของกรรมการผู้ถือหุ้นความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลมาตรฐานการบัญชีและการปฏิบัติตามมาตรฐานทางบัญชี

2.3.2 กรอบการกำกับดูแลกิจการของสถาบันการเงินอิสลาม

กรอบการกำกับดูแลกิจการของสถาบันการเงิน ถูกพัฒนาขึ้นจากสถาบันหรือธนาคารกลางของในแต่ละประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสถาบันการเงินอิสลามภายในประเทศ องค์ประกอบที่สำคัญเพื่อการกำกับดูแลองค์กรแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส หลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นกับสถาบันการเงินอิสลาม กรอบการกำกับดูแลกิจการของสถาบันการเงินอิสลามยังครอบคลุมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุนภายใต้หลักความชอบธรรม (Taqwq) การเปิดเผยข้อมูลการตัดสินใจอย่างมีอาชีพถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อป้องกันการขัดแย้งทางผลประโยชน์และการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ละเมิดความผิด โครงสร้างการกำกับดูแลสถาบันการเงินอิสลามจะแตกต่างจากโครงสร้างการกำกับของสถาบันการเงินทั่วไป ซึ่งต้องรวมถึงการควบคุมกำกับดูแลของคณะกรรมการด้านชะรีอะฮ์ด้วย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินและการออกผลิตภัณฑ์เพื่อให้ถูกต้องตามหลักการ ช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น สร้างความไว้วางใจ ชื่อเสียงของสถาบันมาตรฐานการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักศาสนา โดยมีกรอบการกำกับดูแล (Usman Hayat, 2009, pp.82-83) ดังรูป

ภาพที่ 2.10 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมกำกับดูแลกิจการสถาบันการเงินอิสลาม

ที่มา: The Research Foundation of CFA Institute

2.3.2.1 ทักษะความคิดเห็นลูกค้าที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร

ทัศนคติ คือ ความรู้สึกและแนวโน้มที่มีต่อสิ่งของหรือความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ทัศนคติมีองค์ประกอบได้แก่ ความรู้สึก (Affection) พฤติกรรม (Behavior) และความรู้ความเข้าใจ (Cognition) ซึ่งความรู้สึกหมายถึง อารมณ์ที่ผู้บริโภคมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พฤติกรรม คือ แนวโน้มที่โน้มเอียงหรือตั้งใจของผู้บริโภคที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสำหรับความรู้ความเข้าใจ คือ ความเชื่อ (Belief) ที่ผู้บริโภคจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นการที่ผู้บริโภคจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ การผสมผสานทั้งความรู้สึก ความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมและความรู้ความเข้าใจของผู้บริโภคออกมา (อคุลย์ จาตุรงคกุล, 2543) เมื่อนำมาพิจารณาต่อทัศนคติของลูกค้าที่มีต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงินแล้ว การตัดสินใจของผู้บริโภคหรือลูกค้าที่มาใช้บริการของสถาบันการเงิน สิ่งที่กระตุ้นการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้า คือ การนำเสนอผสมทางการตลาดที่ช่วยกระตุ้นความพึงพอใจแก่ลูกค้า และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ประกอบด้วย (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541)

1. บุคลากร (People) หมายถึง พนักงานผู้ให้บริการ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า การฝึกฝนอบรม การจูงใจ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ พนักงานต้องมีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติที่ดี มีความคิดริเริ่ม สามารถในการแก้ไขปัญหาได้
2. การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical evidence and presentation) การสร้างคุณภาพ เช่น รูปแบบการให้บริการ ความสะอาด ความรวดเร็ว หรือผลประโยชน์เพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า

3. กระบวนการให้บริการ (Process) หมายถึง กระบวนการการให้บริการ เพื่อส่งมอบคุณภาพที่ดีให้กับลูกค้าได้รวดเร็วและประทับใจ เช่น ความรวดเร็วในการให้บริการ ความเสมอภาค ความถูกต้อง และความเชื่อถือได้

4. สถานที่หรือการจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างช่องทางการจัดจำหน่าย ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์หรือบริการ เช่น ท่าเลที่ตั้งสาขาของธนาคาร มีความเหมาะสม อยู่ในแหล่งของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ความสวยงาม ความสะอาดของสถานที่ สถานที่จอดรถ

ทัศนคติความคิดเห็นที่มีผลต่อการตัดสินใจการเลือกใช้บริการของลูกค้ามีผลต่อมาตรฐานการดำเนินงานของธนาคาร เนื่องจากความต้องการของลูกค้ามีผลต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขององค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจสูงสุด ส่งผลให้การดำเนินงานของธนาคารมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อความมั่นคงของธนาคารที่จะสามารถแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่นได้ รวมถึงการแข่งขันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะเมื่อเกิดการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ธนาคารต้องปรับศักยภาพขององค์กรเพื่อความมั่นคงอย่างถาวรและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้สูงสุด โดยสามารถนำข้อมูลความคิดเห็นของลูกค้าไปปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานการดำเนินงานของธนาคารให้มีความมั่นคงยั่งยืนและมีเสถียรภาพต่อไป

2.3.3 องค์กรนานาชาติที่ควบคุมกิจการการดำเนินธุรกรรมตามหลักอิสลาม

ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ระบบการเงินอิสลามมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องพร้อมกับมีการพัฒนาหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมาเพื่อรองรับภาคการเจริญเติบโตของระบบการเงินอิสลาม เพื่อให้มีความเป็นสากลและมีมาตรฐานที่ดีเยี่ยม และเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติซึ่งหน่วยงานที่สำคัญต่างๆ ของระบบการเงินอิสลามมีลำดับขั้นการเติบโตและพัฒนาเริ่มต้นตั้งแต่ในปี พ.ศ.2518 มีการก่อตั้งธนาคารการพัฒนาอิสลาม (Islamic Development Bank หรือ IDB) เป็นธนาคารแรกเริ่มที่มีความสำคัญกับระบบการเงินอิสลามมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมุสลิมโดยเป็นธนาคารแรกๆ ที่ดำเนินภายใต้หลักชะรีอะฮ์ และในปี พ.ศ.2531 จัดตั้งสถาบันนิติศาสตร์แห่งโอไอซี (OIC Fiqh Academy) เพื่อศึกษาปัญหาอันเนื่องมาจากธุรกรรมสมัยใหม่ โดยพิจารณาภายใต้หลักชะรีอะฮ์และการตัดสินหาทางออกภายใต้กฎหมายหลักชะรีอะฮ์(Mahamad, 2014)

ทั้งนี้ เพื่อให้การกำกับดูแลสถาบันการเงินอิสลามเป็นที่ยอมรับและเพียงพอ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการลงทุนเพื่อลดปัญหาจากมาตรฐานการกำกับดูแลองค์กรของนานาชาติ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลเป็นพิเศษของแต่ละสถาบัน อย่างเช่น ในประเทศมาเลเซียได้จัดตั้งคณะกรรมการ The Islamic Financial Services Board (IFSB) เพื่อรองรับการแก้ปัญหาและ

สนับสนุนสถาบันการเงินอิสลามที่เป็นสมาชิก วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งองค์กรนานาชาติที่เข้ามาควบคุมดูแลกำกับสถาบันการเงินอิสลามเหล่านี้ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ (Usman Hayat, 2009, p.85) ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการควบคุมการกำกับดูแล เพิ่มความโปร่งใส เสริมสร้างวินัยในการตลาด
- 2) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในส่วนของความมั่นคงของภาคการเงินอิสลาม
- 3) เป็นกรอบในการควบคุม รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและร่วมตัดสินใจแบ่งปันความเชี่ยวชาญประสบการณ์ร่วมกัน

2.3.3.1 องค์กรนานาชาติที่กำกับดูแลการดำเนินงานของสถาบันการเงินอิสลาม มีดังนี้

- 1) The Accounting and Auditing Organization for Islamic Finance (AAOIFI)

ปี พ.ศ. 2534 มีการจัดตั้งองค์กรการบัญชีและการตรวจสอบสำหรับสถาบันการเงินอิสลาม (AAOIFI หรือ Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) เพื่อสร้างมาตรฐานการบัญชี การตรวจสอบ บรรษัทภิบาล จริยธรรม และมาตรฐานด้านชะรีอะฮ์สำหรับอุตสาหกรรมและสถาบันการเงินอิสลาม ตรวจสอบด้านการบัญชีและการตรวจสอบขององค์กรสถาบันการเงินอิสลาม เพื่อเตรียมความพร้อมด้านปัญหาการบัญชี การตรวจสอบและมาตรฐานการกำกับดูแลกิจการ รวมทั้งจรรยาบรรณและมาตรฐานการดำเนินงานตามหลักชะรีอะฮ์ของสถาบันการเงินอิสลาม นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนการดำเนินงานซึ่งได้รับการรับรองตามหลักการอิสลามทางด้านบัญชี

- 2) The Islamic Services Board (IFSB)

ปี พ.ศ.2545 มีการจัดตั้งคณะกรรมการการบริการทางการเงินอิสลาม (Islamic Financial Service Board หรือ IFSB) ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนเสถียรภาพของสถาบันการเงินอิสลาม โดยการออกมาตรฐานคำแนะนำหลักการที่สำคัญต่อสถาบันการเงินอิสลาม โดยมีคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบดูแล ตรวจสอบการบริหารการจัดการเงินกองทุน ขั้นตอนการตรวจสอบการกำกับดูแลความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจของธนาคาร รวมถึงได้มีการจัดอันดับสถาบันการเงิน จัดให้มีการประชุมและการฝึกอบรมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกรรมตามระบบอิสลาม

- 3) The Malaysian Accounting Standards Board's (MASB)

องค์กรก่อตั้งขึ้นในประเทศมาเลเซียมีบทบาทหลัก เพื่อตรวจสอบมาตรฐานการบัญชีของคณะกรรมการธนาคาร เพื่อพัฒนามาตรฐานการบัญชีและการรายงานทางการเงิน มาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับองค์กรมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศของ AAOIFI เพื่อพัฒนามาตรฐานที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ เพื่อตอบสนองความต้องการของการ

ปฏิบัติทางการเงินอิสลาม รวมทั้งตอบสนองความต้องการด้านโครงสร้างและกฎระเบียบทางเศรษฐกิจในประเทศมาเลเซีย

4) The General Council for Islamic Banks and Finance Institutions (GCIBFI)

ปี พ.ศ.2544 จัดตั้งสภาธนาคารและสถาบันการเงินอิสลาม (General Council for Islamic Banks and Financial Institutions หรือ GCIBFI) สภา GCIBFI เป็นองค์กรนิติบุคคลอิสระทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมการเงินอิสลาม การวิจัยและการพัฒนาให้คำปรึกษารวมถึงการพัฒนาศูนย์ข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดตามหลักการการดำเนินธุรกรรมการตามหลักชะรีอะฮ์ กฎระเบียบและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมการเงินอิสลาม เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินอิสลามส่งเสริมผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

5) The International Islamic Finance Market (IIFA)

ปี พ.ศ.2545 การก่อตั้ง International Islamic Financial Market หรือ ตลาดการเงินอิสลามระหว่างประเทศ เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์การเงินอิสลาม รวมถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องหลักการและโครงสร้างพื้นฐานของการเงินอิสลาม ก่อตั้งขึ้นร่วมกับธนาคารกลางและเจ้าหน้าที่การเงินของประเทศบาห์เรน ประเทศบรูไน ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศซูดาน รวมถึงธนาคาร The Islamic Development Bank ประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศอิสลามและสถาบันการเงินอิสลาม โดยเฉพาะในการส่งเสริมการซื้อขายในตลาดตราสารทางการเงิน

6) The Islamic International Rating Agency (IIRA)

ปี พ.ศ.2548 มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อจัดอันดับสถาบันการเงินอิสลามนานาชาติ หรือ Islamic International Rating Agency ทำหน้าที่ในการจัดอันดับของสถาบันการเงินอิสลาม เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งและศักยภาพให้ได้มาตรฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระบบการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสของธนาคาร จุดมุ่งหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือและพัฒนาตลาดการเงินในระดับภูมิภาค เพื่อดูแลด้านความเสี่ยงของสถาบันการเงินที่เข้าร่วมโครงการ เสริมสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนมากขึ้น

2.3.4 หน่วยงานกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่ดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย

สุชมาลย์ ลัดพลี และคณะ (2552, น.87-88) กระทรวงการคลังถือเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจในประเทศไทย การกำกับดูแลด้านหลักเกณฑ์ความมั่นคง (Prudential regulation) กระทรวงการคลังมีอำนาจในการสั่งการเพื่อให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจปฏิบัติตามระเบียบหรือคำสั่งของกระทรวงการคลัง หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ประกอบด้วย 2 หน่วยงาน คือ 1) สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง หรือ สศค. 2) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ หรือ สคร. นอกจากนี้ ในการกำกับดูแลสถาบันการเงินของรัฐกระทรวงการคลังยังมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ โดยรายละเอียดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละหน่วยงาน ดังนี้

1. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านนโยบาย ความมั่นคงของสถาบันการเงินเฉพาะกิจภายใต้สังกัดของกระทรวงการคลัง เสนอแนะออกแบบนโยบายและมาตรการด้านการคลัง ระบบการเงินระดับเศรษฐกิจมหภาคและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดต่อประเทศ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาย่างยั่งยืน รวมทั้งพัฒนาระบบบริหารที่มีมาตรฐานการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประกอบใช้ในกิจการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับในนโยบายของรัฐบาล อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2557) ดังนี้

(ก) มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานโดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านนโยบายการคลังและนโยบายภาษีอากร มีหน้าที่เสนอแนะและออกแบบนโยบาย แผนงานมาตรการเกี่ยวกับการคลังและภาษีอากร เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

2) ด้านนโยบายการเงิน นโยบายการออม และการลงทุน เสนอแนะออกแบบนโยบาย วางแผนงานที่เกี่ยวกับระบบการเงิน การลงทุน ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับการธนาคารระหว่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเป้าหมายของประเทศ

2. สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ทำหน้าที่การกำกับดูแลและสนับสนุนรัฐวิสาหกิจให้มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีความสามารถในการแข่งขันส่งเสริมให้สถาบันการเงินมีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน กำกับดูแลด้านการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินเฉพาะกิจทุกแห่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายการจัดตั้งของแต่ละองค์กร สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงตาม

บริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เสริมสร้างให้รัฐวิสาหกิจมีการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหน้าที่ของ สคร. เพื่อนำเครื่องมือที่มีคุณภาพมาปรับใช้กับรัฐวิสาหกิจเพื่อพัฒนารัฐวิสาหกิจของไทยให้มีการทำงานที่ดียิ่งขึ้น อำนาจหน้าที่การกำกับดูแล (กระทรวงการคลัง, 2557) ดังนี้

(ก) การกำกับดูแลที่ดี

ผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจของไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ การบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจที่ดีย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ การกำกับดูแลที่ดี หมายถึง “การกำหนดหลักการ กติกา และกลไกที่มีระบบการกำกับดูแลที่ดีความเหมาะสม (Good governance) และการจัดโครงสร้างระบบการบริหารงานของหน่วยงานรัฐ ให้มีขั้นตอนกระบวนการทำงานที่มีมาตรฐาน มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การสร้างระบบการกำกับดูแลที่ดี ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มต่อประเทศ รวมถึงการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประโยชน์การกำกับดูแลที่ดี คือ

- 1) สร้างความโปร่งใส ทำให้มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่เป็นสากล
- 2) สร้างความน่าเชื่อถือความมั่นใจแก่สาธารณะ เจ้าของกิจการ ผู้ถือหุ้น นักลงทุน ทั้งในและต่างประเทศ
- 3) สร้างความมั่นใจในการลงทุนและทำให้มูลค่ากิจการที่สูงขึ้น
- 4) ทำให้เกิดรูปแบบกิจการที่เป็นที่ยอมรับและสามารถแข่งขันได้
- 5) สร้างขอบเขตการใช้อำนาจของผู้บริหารที่มีมาตรฐาน รวมถึงความรับผิดชอบต่อกรรมการและกรรมการต่อเจ้าของกิจการ/ผู้ถือหุ้น
- 6) เป็นเครื่องมือการตรวจสอบการทำงานขององค์กร เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
- 7) ป้องกันการแสวงหาประโยชน์ของกรรมการ และเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการที่ดี

3) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลัง ขั้นตอนการตรวจสอบเป็นไปตามรูปแบบเดียวกับการตรวจสอบกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ธปท. จะดำเนินการตรวจสอบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง และรายงานผลการตรวจสอบไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพื่อพิจารณาสั่งการตามลำดับขั้นตอนต่อไป วัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลของ ธปท. เพื่อสร้างความมั่นคงของสถาบันการเงินไทย สร้างระบบสถาบันการเงินให้มีประสิทธิภาพแข่งขันได้ กำหนดหลักธรรมา

ภีบาลของผู้บริหาร และตรวจสอบการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินไทยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์และความเป็นธรรมของประชาชนสูงที่สุด

(ก) บทบาทและหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะหน่วยงานทางการเงินกลางของประเทศ ถือเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญมีหลักในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ ดูแลระบบการเงินให้มีความมั่นคงและก้าวหน้า การควบคุมดูแลสถาบันการเงิน โดยเฉพาะสถาบันการเงินของรัฐ ธนาคารแห่งประเทศไทยดูแลรับผิดชอบด้านการบริหารนโยบายการเงิน การนำมาตรการที่ดีและเหมาะสมมาปรับใช้กับสถาบันการเงินไทย สำหรับประเทศกำลังพัฒนาธนาคารกลางมีบทบาทที่มากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเงินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามได้มาตรฐานสากล เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ มีความเจริญและมีมากขึ้น ในการกำกับดูแลสถาบันการเงินของรัฐจะดูแลรับผิดชอบ ธปท.จะมอบหมายให้สายกำกับสถาบันการเงินทำหน้าที่ตรวจสอบ วิเคราะห์กำกับควบคุมดูแลติดตามการดำเนินงาน ด้านความเสี่ยงการบริหารงาน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านอื่นๆ เพื่อให้มีฐานะการดำเนินงานที่มั่นคงปลอดภัย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะดำเนินการตรวจสอบและกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมาย รวมถึงการกระทำการทุจริตของผู้บริหารสถาบันการเงิน ซึ่งกระทรวงการคลังได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาการดำเนินงานของสถาบันการเงินของรัฐให้เป็นไปตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ ประกาศ ติดตามเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

2.4 มาตรฐานการดำเนินธุรกรรมธนาคารอิสลามในประเทศไทย

2.4.1 ผลการดำเนินงานและมุมมองของตลาดการเงินอิสลามแห่งประเทศไทย

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐเพียงแห่งเดียวที่ดำเนินธุรกรรมที่ปลอดดอกเบี้ยอย่างเต็มรูปแบบ “Interest Free Unit” เป็นสถาบันการเงินที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับดอกเบี้ย (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2556) ซึ่งบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือของสถาบัน Fitch Ratings ได้จัดอันดับความน่าเชื่อถือของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2555 ถึง ปี 2557 (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557) ดังนี้

ตารางที่ 2.5 การจัดอันดับความน่าเชื่อถือของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ภายในประเทศ

อันดับความน่าเชื่อถือ	ผลการจัดอันดับคุณภาพเครดิตภายในประเทศ		
	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557
ระยะยาว	AA (tha)	AA (tha)	AA (tha)
ระยะสั้น	F1+(tha)	F1+(tha)	F1+(tha)
แนวโน้ม	Stable	Stable	Stable

ที่มา: ข้อมูลจากสถาบัน Fitch Ratings ประจำปี 2012-2014

ตารางที่ 2.6 การจัดอันดับความน่าเชื่อถือของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ภายนอกประเทศ

อันดับความน่าเชื่อถือ	ผลการจัดอันดับคุณภาพเครดิตภายนอกประเทศ		
	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557
ระยะยาว	BBB-	BBB-	BBB-
ระยะสั้น	F3	F3	F3
แนวโน้ม	Stable	Stable	Stable

ที่มา: ข้อมูลจากสถาบัน Fitch Ratings ประจำปี 2012-2014

คำจำกัดความ

AA (tha)	ความหมาย	ความน่าเชื่อถือสูงมาก และมีความเสี่ยงต่ำมาก
BBB-	ความหมาย	ความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
F1+ (tha)	ความหมาย	ความน่าเชื่อถือสูงสุด และมีความเสี่ยงต่ำสุด
F3	ความหมาย	ความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
Stable	ความหมาย	เสถียรภาพ

จากเกณฑ์การจัดอันดับความน่าเชื่อถือของสถาบัน Fitch Ratings ของประเทศสิงคโปร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 ถึง พ.ศ. 2557 ผลการจัดอันดับของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พบว่า อันดับความน่าเชื่อถือภายในประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 ถึง พ.ศ.2557 ธนาคารได้รับความน่าเชื่อถือระยะยาว มีความน่าเชื่อถือระดับสูงมากและมีความเสี่ยงต่ำมาก ในระยะสั้นเกณฑ์ความน่าเชื่อถือ

ระดับสูงสุด และมีความเสี่ยงต่ำสุดแนวโน้มความมั่นคงอยู่ในระดับ เสถียรภาพ ในภาพรวมของการจัดอันดับในระดับสากลภายนอกประเทศ พบว่าธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยได้รับความน่าเชื่อถือในระยะยาว มีเกณฑ์ความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ปานกลางและในระยะสั้นมีความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แนวโน้มความมั่นคงอยู่ในระดับเสถียรภาพเช่นเดียวกัน (Fitch Ratings, 2012-2014)

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยมีผลการดำเนินงาน ด้านสินเชื่อและเงินฝาก ณ สิ้นปี พ.ศ.2556 ดังตารางที่ 2.7 แสดงข้อมูลด้านสินเชื่อธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยและตารางที่ 2.8 แสดงข้อมูลด้านเงินฝากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ดังภาพ

ตารางที่ 2.7 แสดงข้อมูลด้านสินเชื่อธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ด้านสินเชื่อ	ณ สิ้นปี 2555		ผลการดำเนินงาน ณ สิ้นปี 2556	
	Outstanding (ล้านบาท)	สัดส่วน ร้อยละ	Outstanding (ล้านบาท)	สัดส่วน ร้อยละ
สินเชื่อวงเงินมากกว่า 200 ลบ. ขึ้นไป	72,018	60	66,000.47	61.29
สินเชื่อวงเงินมากกว่า 20 - 200 ลบ.	16,239	14	14,137.33	13.13
สินเชื่อวงเงินไม่เกิน 20 ลบ.	31,795	26	27,555.41	25.59
Total	120,052	100	107,693.21	100.00

ที่มา: ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557

ตารางที่ 2.8 แสดงข้อมูลด้านเงินฝากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

เงินฝาก	ณ สิ้นปี 2555		ณ สิ้นปี 2556		
	Outstanding (ล้านบาท)	สัดส่วน ร้อยละ	เติบโต (ล้านบาท)	Outstanding (ล้านบาท)	สัดส่วน ร้อยละ
Large (มากกว่า 200 ลบ.)	62,753	55	-1,134	52,803	46
Midium (มากกว่า 20 - 200 ลบ.)	19,299	17	7,444	25,067	22
Retail (ไม่เกิน 20 ลบ.)	31,524	28	9,725	38,058	33
Total	<u>113,576</u>	<u>100</u>	<u>16,034</u>	<u>115,928</u>	<u>100</u>

ที่มา: ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2557

2.4.2 มาตรฐานหลักการการดำเนินงานธุรกรรมของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย มีมาตรฐานการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง การจัดทำนโยบายการกำกับดูแลกิจการ ธนาคารใช้หลักการและแนวทางการกำกับดูแลที่ดีตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ปี พ.ศ.2552 และหลักธรรมาภิบาลของสถาบันการเงินตามกฎเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเป็นธรรม มีความโปร่งใสในการดำเนินงาน สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์การก่อตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย, 2556)

2.4.2.1 หลักสำคัญในการกำกับดูแลกิจการที่ดี

หลักสำคัญในการกำกับดูแลกิจการที่ดีของธนาคาร หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของธนาคาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยความถูกต้องสูงสุด เพื่อให้มีระบบการดำเนินงานอันเป็นไปตามมาตรฐานสากลและสอดคล้องกับแนวทางอันเป็นมาตรฐานสากลประกอบด้วย

1) ความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ (Accountability) ตามหลักการของศาสนาอิสลามสอนให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อองค์กร การตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มีความสำนึกรับผิดชอบ

2) ความสำนึกในหน้าที่ตามความสามารถและประสิทธิภาพที่เพียงพอ (Responsibility) มีความรับผิดชอบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญในหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ และด้วยความจริงใจ

3) การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยสุจริต อย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Treatment) หลักความยุติธรรมและความเสมอภาค คือ หัวใจหลักของการบริหารงานด้านธนาการ ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นธรรม รวมถึงผู้ถือหุ้น นักลงทุน ลูกค้า คู่ค้า คณะกรรมการ ผู้บริหารและพนักงาน

4) ความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ (Transparency) ตามหลักของศาสนาอิสลาม กำหนดให้มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติด้วยความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง การกระทำของตนให้อยู่ในกรอบของความถูกต้อง ธนาการต้องมีระบบการตรวจสอบที่โปร่งใสมีระบบการทำงานที่ชัดเจน

5) การสร้างมูลค่า (Value Creation) รู้จักคุณค่าของทรัพยากรที่มีเพื่อให้ใช้อย่างจำกัด และคุ้มค่าที่สุดที่สุด มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร นั้นหมายถึง การเพิ่มความสามารถขององค์กรการลงทุนกับบุคคลากรในทุกด้านทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาพัฒนาการทำงานและองค์กร

6) การส่งเสริมพัฒนาการกำกับดูแลกิจการที่ดี และจรรยาบรรณที่ดีในการประกอบธุรกิจ (Ethics) เป็นสิ่งที่สำคัญตามคำสอนของศาสนาอิสลามเพื่อให้การทำธุรกิจเป็นไปด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบปฏิบัติต่อกันทั้งกับผู้บริหารพนักงานและผู้ถือหุ้น ลูกค้า คู่ค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7) การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อส่งเสริมให้พนักงานมีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ความเป็นอยู่ของชุมชนหรือท้องถิ่น

2.4.2.2 หลักชะรีอะฮ์ที่กำกับดูแลกิจการอันเป็นมาตรฐานสากล

ธนาการอิสลามแห่งประเทศไทย ดำเนินกิจการภายใต้ข้อบังคับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติธนาการอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ซึ่งระบุถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการด้านศาสนาของธนาการ ที่นำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ ข้อบังคับ มาตรฐาน และแนวทางปฏิบัติของธนาการอิสลามแห่งประเทศไทย บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของคณะกรรมการด้านศาสนาของธนาการ (ฝ่ายชะรีอะฮ์ ธนาการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2554) ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า เผยแพร่ความรู้ให้คำปรึกษาและแนะนำทางด้านวิชาการตามหลักชะรีอะฮ์ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจธนาคาร เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเสริมสร้างนวัตกรรมทางการเงินใหม่ตามหลักชะรีอะฮ์ เพื่อการประกอบกิจการของธนาคาร

2. สอบทานการให้สินเชื่อและการจัดทำนิติกรรมสัญญาตามหลักชะรีอะฮ์ เพื่อให้ขั้นตอนกระบวนการอำนวยสินเชื่อของธนาคารเป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบและคู่มือผลิตภัณฑ์ตามมติ

3. กำกับควบคุม ตรวจสอบและชี้แนะการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆภายในธนาคารเพื่อให้การทำงานสอดคล้องกับกฎระเบียบตามหลักชะรีอะฮ์ คอยติดตามการทำธุรกรรมที่มีความผิดปกติหรือไม่เป็นไปตามมติคณะที่ปรึกษาชะรีอะฮ์

4. กำหนดวัตถุประสงค์ ระบุปัจจัยเสี่ยง ประเมินระดับความเสี่ยง มาตรการเพื่อกำหนดแผนงานในการควบคุมด้านความเสี่ยง ติดตามประเมินผลรายงานความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ต่อการออกผลิตภัณฑ์และบริการของธนาคาร ที่ขัดกับหลักชะรีอะฮ์ตามที่คณะที่ปรึกษาชะรีอะฮ์ กำหนดไว้ อาจส่งผลกระทบต่อสถานะของธนาคาร ชื่อเสียง สภาพคล่อง รายได้และการดำรงเงินกองทุนของธนาคาร

2.4.3 โครงสร้างคณะกรรมการธนาคาร

ธนาคารมีโครงสร้างของคณะกรรมการธนาคาร ประกอบด้วย กรรมการจำนวน 11 ท่าน ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงการคลังจำนวน 1 ท่าน กรรมการที่ดำรงตำแหน่งการบริหารงานประจำของธนาคาร 1 ท่าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆจำนวน 9 ท่าน ซึ่งกรรมการทั้งหมดจะดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี (ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.2518) แต่ทั้งนี้อาจมีการเลือกตั้งใหม่โดยมติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นของธนาคาร (ธนาคารอิสลามประเทศไทย, 2556) ทั้งนี้นอกจากคณะกรรมการธนาคารแล้วธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ยังกำหนดให้มี คณะที่ปรึกษาธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 32 แห่ง พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ.2545 ประกอบด้วย ประธานและที่ปรึกษาอีกจำนวนไม่เกิน 4 ท่าน มีหน้าที่ คือ ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำกับคณะกรรมการธนาคารในด้านที่เกี่ยวกับหลักชะรีอะฮ์ของธนาคาร เพื่อให้ธนาคารสามารถประกอบธุรกิจได้อย่างถูกต้อง วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี

ทั้งนี้ ธนาคารยังกำหนดคณะกรรมการชุดต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกำกับงานภายในธนาคารเฉพาะด้าน และการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการธนาคารทราบภายในระยะเวลาที่กำหนด (อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการชุดต่างๆ ของธนาคารสามารถดูรายละเอียดได้จากภาคผนวก ก.)

2.4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกรรมอิสลามในประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการดำเนินการของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการต่อธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยนั้น คือ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ ต้นทุนดำเนินของธนาคารที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ ความขัดแย้งกับบทบัญญัติกฎหมาย ถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กร รายละเอียดปัญหาด้านต่างๆ (ชฎิล โรจนานนท์ และคณะ, 2554, น.72-81) ดังนี้

2.4.4.1 ปัญหาทางด้านกฎหมายด้านรูปแบบองค์กรและโครงสร้าง

วัตถุประสงค์การจัดตั้งธนาคารอิสลาม เพื่อส่งเสริมให้ชาวมุสลิมในประเทศไทยได้มีสถาบันการเงินแบบอิสลามเพิ่มขึ้น เพื่อให้กับชาวมุสลิมในประเทศไทยมีทางเลือกในการหลุดพ้นจากระบบดอกเบี้ย และถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด แต่ทั้งการดำเนินงานของธนาคารต้องประสบปัญหาด้านข้อจำกัดต่างๆ และมีผลกระทบต่อการทำงานของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็นในแต่ละด้านได้ดังนี้

(1) ด้านรูปแบบการจัดตั้ง

ด้านรูปแบบการจัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อให้ธนาคารทำหน้าที่เป็นกลไกของรัฐ ช่วยสนับสนุนปัญหาการในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชาวมุสลิมในประเทศไทย ดังนั้นธนาคารต้องดำเนินงานตามกรอบนโยบายของรัฐบาลโดยไม่เน้นการแสวงหากำไร จึงทำให้การประกอบกิจการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยขาดความคล่องตัว และอาจถูกแทรกแซงทางการเมืองและจากนักการเมืองที่แสวงหาผลประโยชน์จากธนาคาร รวมถึงการแทรกแซงการคัดเลือกกรรมการธนาคารทำให้ธนาคารไม่ได้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางการเงินอิสลามที่แท้จริง และการดำเนินงานตามนโยบายกึ่งการคลัง ทำให้เกิดผลกระทบต่อมาตรฐานการดำเนินงานของธนาคารเป็นอย่างมาก

(2) ด้านการถือหุ้น

(ก) ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยได้กำหนดทุนเรือนหุ้นของธนาคารไว้อย่างชัดเจนจำนวน 1,000 ล้านบาท ทั้งนี้ กระทรวงการคลังได้ทำการซื้อหุ้นของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยในอัตราร้อยละ 40 (ตามการจำกัดการถือครองหุ้นของกระทรวงการคลังเพื่อป้องกันมิให้ธนาคารมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจ) แต่เมื่อธนาคารของรัฐหลายแห่ง (ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย จำกัดมหาชน) เข้ามาถือครองหุ้นเพิ่มมีผลทำให้ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยทำให้มีสัดส่วนผู้ถือครองหุ้นที่เป็นหน่วยงานของรัฐเกินร้อยละ 50 มีผลทำให้ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจในทันที ก่อให้เกิดปัญหาความคล่องตัวในการดำเนินงานและการบริหารเงินของธนาคาร เนื่องจากทำให้เกิดความล่าช้าไม่คล่องตัว และในการดำเนินงานของ

ธนาคารต้องผ่านการพิจารณาหน่วยงานของรัฐ จึงเป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งทำให้ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่นได้

(ข) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญชาติของผู้ถือหุ้นและกรรมการ ซึ่งกำหนดไว้ว่าจำนวนบุคคลผู้มีสัญชาติไทยถือครองหุ้นได้ในสัดส่วนไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนผู้ถือหุ้นทั้งหมด และกรรมการธนาคารต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนกรรมการทั้งหมด เว้นแต่หากกรณีจำเป็น รัฐมนตรีมีอำนาจผ่อนผันจำนวนการถือหุ้นเป็นอย่างอื่นได้ ตามโครงสร้างที่กฎหมายกำหนดไม่อำนาจต่อผู้ร่วมลงทุน ถึงแม้ว่าตามกฎหมายให้รัฐมนตรีมีอำนาจผ่อนผันการถือครองหุ้นได้ แต่เฉพาะในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเท่านั้น และไม่ได้มีให้อำนาจการผ่อนผันในเรื่องสัดส่วนของกรรมการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานของธนาคาร

(3) ด้าน โครงสร้างคณะกรรมการ

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย การแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านศาสนา ซึ่งมาจากคณะกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของธนาคาร ทำให้ความเห็นคัดค้านของคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านศาสนา ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจากบุคคลภายนอกเท่าที่ควร ตัวอย่าง ประเทศมาเลเซียจะแต่งตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์กลาง หน้าที่พิจารณากลับกรองเกี่ยวกับการดำเนินงานของธนาคารที่ดำเนินการตามระบบอิสลามให้เป็นไปตามหลักชะรีอะฮ์อย่างชัดเจน และถือเป็นคำวินิจฉัยกลางของทุกสถาบันที่ต้องปฏิบัติตาม

2.4.4.2 ปัญหาทางกฎหมายด้านการประกอบธุรกิจ

(1) การกำหนดระยะเวลา ขั้นตอนการดำเนินงาน การขออนุญาตต้องดำเนินงานของจากหน่วยงานต้นสังกัด (กระทรวงการคลัง) เช่น การขยายสาขาของธนาคารต้องดำเนินงานตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในประกาศของกระทรวงการคลัง ทำให้การขยายสาขาของธนาคารเป็นไปได้อย่างล่าช้าและไม่สามารถแข่งขันธนาคารอื่นได้

(2) กระบวนการแก้ไขกฎหมาย เนื่องจากธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยต้องดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 12 (11) ซึ่งกำหนดไว้ว่า “กิจการอันพึงเป็นงานธนาคารตามที่รัฐมนตรีกำหนดในกฎกระทรวง” ดังนั้น เมื่อธนาคารอิสลามจะต้องดำเนินงานหรือกิจการผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ เพื่อขยายธุรกิจของธนาคาร หรือการเพิ่มช่องทางการลงทุนของธนาคาร ต้องผ่านกระบวนการการแก้ไขทางกฎหมาย ซึ่งต้องใช้เวลาและมีความเสี่ยงต่อการดำเนินงาน การขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานของธนาคาร

2.4.4.3 ปัญหาทางกฎหมายด้านภาษีและค่าธรรมเนียม

การประกอบกิจการของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จะมีความแตกต่างจากธุรกรรมของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ธนาคารจะมีภาระต้นทุนที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์อื่น เนื่องจากบริบทของ

กฎหมายไทย โครงสร้างทางกฎหมายไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานของธนาคารมีผลต่อการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์อื่น เช่น ตามหลักมูราบะฮะฮ์ ผู้ขายจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยชอบ มีการตกลงราคาสินค้ากันทั้งสองฝ่าย และมีการส่งมอบทันที การทำธุรกรรมแบบนี้จะมีภาษีที่เกิดขึ้นมากกว่าการใช้บริการของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น (ชฎิล โรจนานนท์ และคณะ, 2554)

2.4.4.4 ปัญหาด้านความขัดแย้งกับกฎหมายทั่วไป

ตามหลักศาสนาอิสลามกำหนดไว้อย่างชัดเจน เรื่องการประกอบกิจการของธนาคารต้องไม่ผูกพันกับระบบดอกเบี้ย แต่ในทางปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายไทยมิได้รองรับกับหลักการของศาสนาอิสลาม เมื่อมีการพิจารณาถึงชั้นศาลหากมีข้อโต้แย้งอาจทำให้ธนาคารไม่ได้รับความยุติธรรม เช่น ตามข้อเท็จจริงการทำธุรกรรมของธนาคารจะมีค่าใช้จ่ายให้กู้ยืมเงิน และไม่ได้เรียกดอกเบี้ยจากผู้ให้กู้ แต่ในภาวะที่อัตราดอกเบี้ยในประเทศสูงเกินกว่าร้อยละ 15 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตราที่กำหนด ทำให้ธนาคารมีความเสี่ยงด้านการตีความตามกฎหมายและถูกมองว่าธุรกรรมของธนาคารเป็นลักษณะ "การปิดบังการเรียกเก็บดอกเบี้ย" และตามหลักการการผ่อนชำระให้กับธนาคารในอัตรากำไรที่คงที่ ซึ่งหากในอัตรากำไรมีการบวกกำไรเพิ่มเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด การดำเนินธุรกรรมของธนาคารอาจถูกกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะ "นิติกรรมอำพราง" (การให้สัญญาเช่าซื้อแทนการให้สัญญากู้ยืมและคิดดอกเบี้ยแบบปกติ)

2.4.4.5 ปัญหาด้านอื่น

(1) การขาดการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของธนาคาร เพราะการประชาสัมพันธ์ทำให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ถึงข้อดีและความแตกต่างของระบบของธนาคารอิสลามที่มีความแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์อื่น เช่น การคิดอัตราดอกเบี้ยค้ำชาระธนาคารจะคิดดอกเบี้ยจากค่างวดที่ผิดชำระในงวดนั้นเท่านั้น และค่าปรับที่เกิดขึ้นธนาคารจะนำไปบริจาคให้กับสังคม (ตามหลักที่ศาสนากำหนด) ต่อไป และสาเหตุสำคัญที่ธนาคารไม่ประชาสัมพันธ์ได้อย่างเพียงพอ เนื่องมาจากปัญหาด้านงบประมาณของธนาคาร

(2) การขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ

จากสถิติข้อมูลการใช้บริการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พบว่าสัดส่วนของลูกค้าที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญส่งผลกระทบต่อประกอบการของธนาคาร และมุมมองของภาครัฐที่มีต่อธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยในฐานะ

ธนาคารเฉพาะกิจจะต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล จึงทำให้ธนาคารขาดการสนับสนุนด้านการบริหารงานเชิงธุรกิจเท่าที่ควร รวมถึงการขาดการสนับสนุนปรับปรุงแก้ไขบทบาทหน้าที่ต่างๆ โครงสร้างพื้นฐานทางด้านกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารสามารถดำเนินธุรกรรมทางการเงินได้อย่างถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง

(3) การขาดบุคลากร

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยต้องประสบปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการเงินอิสลามเป็นอย่างมาก รวมถึงบุคลากรที่มีความรู้ทั้งด้านธุรกิจการเงินและด้านหลักศาสนาอิสลามผสมผสานกัน อาจเป็นเพราะประเทศไทยไม่ใช่ประเทศมุสลิมและไม่มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการเงินแบบอิสลามอย่างจริงจัง ขณะที่รัฐบาลประเทศมาเลเซียได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาบันการเงินอิสลาม รวมถึงได้จัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้และอบรมบุคลากรในประเทศให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้ง 2 ด้านไปพร้อมกัน เพื่อรองรับการเติบโตและการเป็นศูนย์กลางทางการเงินอิสลามในภูมิภาคอาเซียนแห่งนี้

2.4.5 ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันในการเติบโต (Divers of Growth in Islamic Finance)

1) ภาวะเศรษฐกิจและสภาพคล่อง (Economic growth and liquidity)

การเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ความร่วมมือขององค์กร Gulf Cooperation Council หรือ GCC (ประกอบด้วยสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย คูเวต โอมาน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ กาตาร์ และบาห์เรน) ในแถบภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นเงินลงทุนที่สำคัญมากในทวีปเอเชีย การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของรัฐบาลต่างเป็นแรงขับเคลื่อนที่จะทำให้สถาบันการเงินแบบระบบอิสลามมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

2) การลงทุนในตราสาร (Investor appetite for Shari 'a compliant instrument)

สถาบันการเงินที่ดำเนินการตามหลักชะรีอะฮ์ กำลังเป็นที่นิยมของนักลงทุน บ่งบอกให้เห็นถึงวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วของตลาดพันธบัตรอิสลาม (Zukuk) การเพิ่มขึ้นของความต้องของนักลงทุนและลูกค้า ผู้ประกอบการภายในประเทศและต่างประเทศกำลังพัฒนาไปสู่สาขารณะมากขึ้น ความแข็งแกร่งของตลาดการลงทุนของพันธบัตรอิสลาม เป็นปัจจัยที่จะทำให้สถาบันการเงินอิสลามมีการเติบโตมากขึ้น

3) การลงทุนจากต่างประเทศ (Privatization and foreign direct investment)

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยเฉพาะของกลุ่มประเทศ GCC เริ่มมีการเร่งดำเนินโครงการดำเนินธุรกิจทางการเงินที่มีโครงสร้างทางการเงินที่แข็งแกร่ง และการพัฒนาที่มีศักยภาพการลงทุนจากต่างประเทศในภูมิภาคนี้กำลังเพิ่มขึ้น และต่างมุ่งหาสถาบันการเงินและระบบการเงินที่จะลงทุนที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

4) การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ (Regulatory changes)

กฎระเบียบทั่วไปของภาคการเงินธนาคารทั่วโลก ยังคงต้องได้รับความช่วยเหลือโดยการดำเนินงานจากความคิดริเริ่มที่จะให้ภาคการเงินสามารถดำเนินการต่อไปได้ และมีความยืดหยุ่นเพื่อรองรับกับระบบการเงินแบบอิสลาม ดังนั้นการจัดตั้งธนาคารอิสลาม (หรือรูปแบบ Islamic Window) ต้องมีกฎระเบียบที่สอดคล้องกับระบบการเงินแบบอิสลาม เช่น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศมาเลเซีย มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านกฎระเบียบ การเปิดเสรีของตลาดประเทศและกับนักลงทุน

5) ทักษะความรู้ของบุคลากร (The skill level of Islamic bankers)

ระดับความรู้สามารถศึกษาของบุคลากรในสถาบันการเงินแบบอิสลามต้องมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น เพื่อการแข่งขันในตลาดของสถาบันการเงินอิสลามกระตุ้นขีดความสามารถของบุคลากรใหม่ๆ พัฒนาโครงสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มีความทันสมัยถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของระบบการเงินแบบอิสลาม

6) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization)

การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ถือเป็นส่วนสำคัญในการเจริญเติบโตของระบบการเงินอิสลาม โอกาสในการเพิ่มขึ้นของชาวมุสลิมทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อพัฒนาระบบการเงินแบบอิสลามให้แพร่กระจายไปทั่วโลก ตลาดเงินทุนแบบอิสลามที่มีอัตราการเติบโตเป็นอย่างมาก คือ การเติบโตของตลาด Zukuk หรือพันธบัตรอิสลาม เป็นการจัดตั้งตลาดเงินทุนระหว่างธนาคารอิสลามเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านของสภาพคล่อง ของระบบธนาคารอิสลาม ธุรสารทางการเงินอิสลาม Zukuk ได้รับความยอมรับมากขึ้นจากทั่วโลก เพราะกระแสของโลกาภิวัตน์ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาสหราชอาณาจักร สหภาพยุโรป ประเทศแคนาดาและประเทศสิงคโปร์ ต่างให้การยอมรับของระบบการเงินแบบอิสลามและสนใจระบบการเงินอิสลามนี้

7) Information Technology (IT)

เครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีส่วนสำคัญที่จะอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของระบบธนาคาร ในการเผยแพร่ข้อมูลให้กับลูกค้า ตลาดการทุนและนักลงทุน หากมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถให้การพัฒนาและทำให้ลูกค้าสามารถมาใช้บริการได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วมายิ่งขึ้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุขุมาลัย ลัดพลี (2552) ทำการวิจัยเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้ทำการศึกษาความสามารถการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจ รวมถึงความชัดเจนและแผนการพัฒนางค์กร ผลการศึกษาพบว่า กระทรวงการคลังควรทบทวนบทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐและองค์กรกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำแนะนำจากผลการประเมินภาคการเงินสำหรับมาตรการกำกับดูแลและระบบสถาบันการเงิน โดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2550

ผลจากการวิจัยยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐว่า สถาบันการเงินเฉพาะของรัฐทุกแห่งแต่งตั้งตามกฎหมายการก่อตั้งที่ระบุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน แต่เมื่อเวลาผ่านไปสถาบันการเงินเฉพาะกิจแต่ละแห่งเริ่มขยายบทบาทหน้าที่การให้บริการของตนเองออกไปตามการพัฒนาของตลาดการเงินตามการแข่งขัน จนทำให้รูปแบบการให้บริการไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และกลุ่มลูกค้าที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย โดยกระแสวนทางการแก้ไข ดังนี้

1) ให้หน่วยงานของรัฐกำกับดูแลกำชับให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจดำเนินการตามวัตถุประสงค์จัดตั้งอย่างแท้จริง

2) ให้หน่วยงานที่กำกับดูแลจัดทำแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินเฉพาะกิจทั้งในระยะปานกลางและในระยะยาว กำหนดบทบาททิศทางของสถาบันการเงินเฉพาะกิจให้มีประสิทธิภาพ และบริหารเงินงบประมาณให้คุ้มค่าที่สุด

3) ควรให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจปรับปรุงและจัดการฝึกอบรมบุคลากรของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญการให้คำแนะนำและบริการที่มีประสิทธิภาพ

อรรถพล อรรถวรเดช (2556) ศึกษาเรื่อง “โครงการศึกษาและข่างกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจสถาบันการเงินอิสลามในประเทศไทย” พบว่า การประกอบธุรกิจแบบอิสลามการเพิ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ธนาคารจะต้องดำเนินการขออนุมัติออกต่อกฎกระทรวง ทำให้ขาดความคล่องตัวในการสร้างนวัตกรรมทางการเงินใหม่ๆ ของประเทศ รวมถึงควรมีการศึกษาแนวทางแก้ไขโครงสร้างกฎหมายของไทยให้มีความเหมาะสมแก่การดำเนินธุรกิจตามหลักอิสลามอย่างแท้จริง การแก้ไขกฎหมายสำหรับสถาบันการเงินแบบอิสลามควรแยกออกมาจากระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป อีกทั้งควรเป็นกฎหมายกลางที่เอื้ออำนวยให้มีผู้ร่วมลงทุนอื่นเข้ามาได้สะดวกมากขึ้น

อภิญา ภัทรพรพิสิฐ (2553) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการ บมจ. ธนาคารกรุงไทย สาขาแสงชูโต จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า ลูกค้าผู้ใช้บริการของธนาคารมีทัศนคติต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย และควรมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสมต่อลูกค้า เพื่อตอบสนองความต้องการลูกค้าได้อย่างครอบคลุมและเมื่อลูกค้าเข้ามาใช้บริการของธนาคารย่อมมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าธนาคารกรุงไทย (จำกัด) มหาชน

พงศรัพีพร อภากร (2556) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม” พบว่า ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยมีการดำเนินธุรกรรมที่ไม่ผูกพันกับระบบดอกเบี้ย มีความเสี่ยงที่แตกต่างจากธนาคารทั่วไป จากการศึกษาด้านการกำกับดูแลสถาบันการเงินอิสลามในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บาห์เรน อังกฤษ ตุรกี และสิงคโปร์ พบว่า ความแตกต่างด้านโครงสร้างของสถาบันการเงินอิสลาม โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่มีจำนวนประชากรมุสลิมน้อยกว่าจะมีการอิงกับหลักศาสนาที่น้อยกว่า ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดกรอบกฎหมายและเกณฑ์การกำกับดูแลสถาบันการเงินอิสลามอย่างชัดเจน และควรเพิ่มข้อกำหนดให้สถาบันการเงินอิสลามต้องมีคณะกรรมการชะรีอะฮ์ ในการตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักศาสนาอย่างชัดเจนถูกต้อง และการกำหนดสายงานสนับสนุนการตรวจสอบงานของคณะกรรมการชะรีอะฮ์อีกด้วย

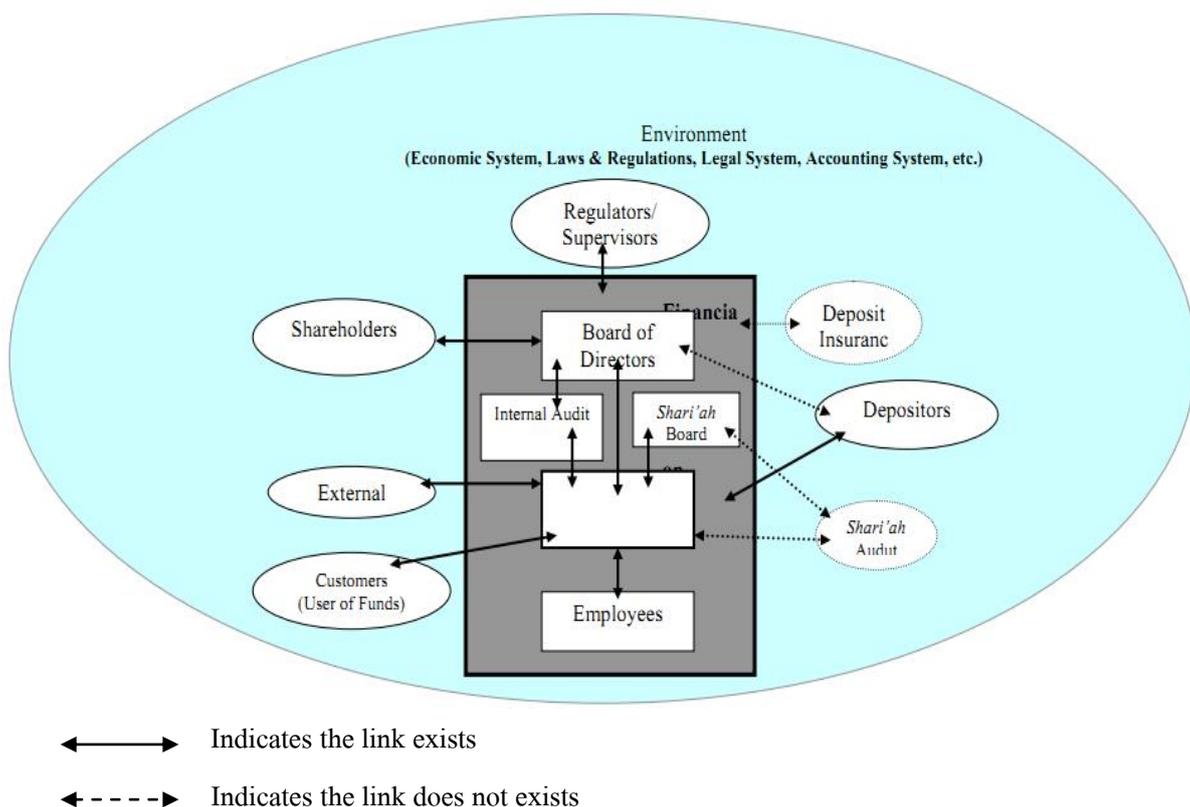
Mahmoud Amin (2000) ศึกษาเรื่อง A Basic Guide to Contemporary Islamic Banking and Finance กล่าวถึง หลักในการดำเนินธุรกรรมตามระบบการเงินแบบอิสลามสากลและเป็นพื้นฐานสำคัญคือ ธุรกิจต้องไม่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย ห้ามเกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม (ชะระอะฮ์) อย่างเคร่งครัด

Alsadek H. Gait (2007) ศึกษาเรื่อง A Primer on Islamic Finance กล่าวว่า กรอบการกำกับดูแลควบคุมสถาบันการเงินอิสลามต้องมีความสอดคล้องตามหลักศาสนา มีการควบคุมโดยคณะกรรมการทางด้านศาสนา (ปฏิบัติตามหลักชะรีอะฮ์) ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติของสถาบันการเงินแบบอิสลามสากล

Kasim & Amer (2013) ศึกษาเรื่อง Innovative Governance Framework for Global Islamic Microfinance Institutions ,University Malaysia Kelantan ศึกษากรอบการกำกับดูแลบทบาทของหน่วยงานที่มีผลต่อมาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันการเงินอิสลามในประเทศมาเลเซีย ซึ่งหน่วยงานที่มีกำกับดูแลประกอบด้วย การควบคุมจากธนาคารกลางของประเทศ การกำกับดูแลจากคณะกรรมการด้านศาสนารวมถึงการกำกับดูแลจากองค์กรนานาชาติ ประกอบด้วย 1) The Accounting and Auditing Organization for Islamic Finance (AAOIFI) เป็นองค์กรที่ตรวจสอบสถาบันการเงินอิสลามด้านบัญชี การวางแผนการดำเนินงาน ที่ได้รับการรับรองตามหลักการ

อิสลามด้านบัญชีและ 2) The Islamic Services Board (ISFB) ส่งเสริมและสนับสนุนเสถียรภาพของอุตสาหกรรมการเงินอิสลามให้ได้มาตรฐานถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ

Umer & Ahmed (2002) ศึกษาเรื่อง Corporate Governance In Islamic Finance Institutions ได้ศึกษาวิจัยการกำกับดูแลสถาบันการเงินอิสลาม มี 3 ระดับที่เป็นหัวใจหลักในการกำกับดูแล ประกอบด้วย 1) หน่วยงานควบคุม (Regulators) 2) ธนาคารอิสลาม (Islamic Bank) 3) ลูกค้าผู้ฝากเงิน (Depositors) และสิ่งที่สามารถเป็นกลไกหลักหรือเครื่องมือในการสร้างความแข็งแกร่ง ความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินอิสลามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร คือ คณะกรรมการ (Board of Directors) ผู้บริหารระดับสูง (Senior Management) ผู้ถือหุ้น และลูกค้าผู้ฝากเงิน (Depositors) ตามแนวคิดกรอบการกำกับควบคุม ดังนี้

ภาพที่ 2.11 กรอบการกำกับดูแลกิจการของสถาบันการเงินอิสลามสากล

2.6 บทสรุป

ในบทนี้ได้ศึกษาถึงการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาของ การศึกษาดังนี้ (1) ด้านประวัติความเป็นมาและความสำคัญการกำเนิดธนาคารอิสลามตั้งแต่เริ่มต้น และการเติบโต (2) ด้านหลักการการดำเนินงานของสถาบันการเงินที่ดำเนินธุรกรรมตามหลัก ศาสนาอิสลาม (3) การกำกับควบคุมกิจการของสถาบันการเงินอิสลาม รวมถึงหน่วยงานที่มีบทบาท ในการควบคุมการดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนาอิสลามที่มีความแตกต่างจากการดำเนินธุรกรรม ของสถาบันการเงินพาณิชย์ ทั่วไปทั้งหลักในการดำเนินธุรกรรม และระบบการดำเนินงาน ซึ่ง สถาบันที่ดำเนินธุรกรรมตามหลักอิสลามต้องยึดหลักตามหลักกฎหมายอิสลาม หรือหลักชะรีอะฮ์ (Shari'a) ประกอบด้วย หลักการซื้อขาย การร่วมลงทุน การซื้อขายบนสินทรัพย์จริง หลักข้อห้าม ในการเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ข้อห้ามจากการเล่นการพนัน ข้อห้าม ของการซื้อขายในตลาดสินค้าต้องห้าม การแบ่งปันผลกำไรทางธุรกิจ และหลักการที่สำคัญที่ต้อง ถือปฏิบัติ คือ การบริจาคชะกาต (Zakah) จำนวนร้อยละ 2.5 จากผลกำไรซึ่งเป็นหลักที่สถาบัน การเงินอิสลามต้องถือทำตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถือเป็นส่วนที่ช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างมาก หลัก ปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นหัวใจหลักในการดำเนินธุรกรรมการตามหลักศาสนาอิสลามของทั่วโลก ในความแตกต่างของสถาบันการเงินอิสลามที่มีความแตกต่างจากสถาบันการเงินทั่วไปนั้น จึง จำเป็นต้องมีควบคุมกำกับดูแลกิจการเป็นพิเศษกว่าสถาบันการเงินพาณิชย์ทั่วไป โดยเฉพาะการ กำกับดูแลของคณะกรรมการด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับหลักปฏิบัติ อย่างถูกต้อง หน่วยงานควบคุมที่มีบทบาทในการควบคุมกำกับดูแลกิจการของสถาบันการเงิน อิสลาม เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานการดำเนินกิจการที่จะประสบผลสำเร็จในระยะ ยาว ซึ่งการกำกับดูแลที่ดีต้องมีความ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานในการ แข่งขันและชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับจากสากล หน่วยงานที่มีบทบาทในการกำกับดูแลสถาบัน การเงินอิสลาม ประกอบด้วย คณะกรรมการ (Board of Directors) คณะกรรมการการด้านศาสนา กฎระเบียบข้อบังคับภายใน และการควบคุมตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก (External Audit) องค์ประกอบเหล่านี้ จะเป็นตัวควบคุมให้สถาบันการเงินอิสลามสามารถดำเนินกิจการ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ในประเทศไทยถือว่ามิสถาบันการเงินเพียงแห่งเดียวที่ดำเนินธุรกรรมตามหลักศาสนา อิสลามอย่างเต็มรูปแบบ คือ “ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย” ดำเนินธุรกิจมาแล้วกว่า 10 ปี เป็น หน่วยงานของรัฐ สังกัดกระทรวงการคลัง เป็นกลไกสำคัญของรัฐบาลในการช่วยเหลือประชาชน มุสลิมให้หลุดพ้นจากดอกเบี้ย (Riba) สถาบันการเงินแห่งนี้มีหน่วยงานที่เข้ามากำกับดูแลควบคุม กำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับในการดำเนินกิจการ ทั้งจากหน่วยงานภายในองค์กร คือ คณะกรรมการ

การด้านศาสนา (ชะรีอะฮ์) คณะกรรมการ (Board of Directors) รวมทั้งการออกกฎระเบียบจากภายในธนาคารเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจน และการควบคุมจากหน่วยงานภายนอก (หน่วยงานของรัฐบาล) ที่มีบทบาทเข้ามากำกับดูกิจการของธนาคาร ตรวจสอบการผลการดำเนินงานการเป็นเครื่องมือของรัฐในการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งมีกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ถือเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติงานของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ และธนาคารกลางแห่งประเทศไทย

บทบาทของหน่วยงานที่เข้ามาควบคุมกำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินงานของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยต่างๆ เหล่านี้ มีผลกระทบอย่างไรต่อการดำเนินกิจการของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ทั้งในด้านความสามารถในการดำเนินธุรกรรมตามหลักอิสลาม ผลประกอบการที่เกิดขึ้น กระบวนการบริหารงานภายในองค์กรเป็นปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรต่อการดำเนินกิจการของธนาคาร รวมถึงการศึกษายบทบาทการกำกับดูแลจากหน่วยงานการควบคุมภายในธนาคาร และหน่วยงานจากภายนอก ของรัฐที่มีบทบาทในการกำกับดูแล ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงถึงตัวแปรจากหน่วยงานที่มีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนดต่างเหล่านี้ มีต่อการดำเนินกิจการของธนาคารอย่างไร นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและนำไปศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 3 ต่อไป